

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{6}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg št. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 3. V Ljubljani, 31. marca 1914. Letnik XXXI.

Obseg: Češčenje in precejanje vina. — Ravnanje z gozdnimi sadikami, ki se takoj ne posade. — Vinska kupčijska mizerija. — Gnojenje krompirju, zlasti z umetnimi gnojili, s posebnim ozirom na amonijev sulfat. — Dobivanje lubja v hrastovih nizkih gozdih. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Priloga »Perutninar«: Vabilo k pristopu k samostojnemu perutninarskemu odseku c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Razvoj piščeta v jajcu. — Ali se sme jajca, ki so bila kupljena drugje, takoj nasaditi. — Oddajanje petelinov. — Uradne vesti perutninarskega odseka. — **Inserati.**

Čiščenje in precejanje vina.

Piše B. Skalický, c. kr. vinarski nadzornik za Kranjsko.

Če se vino v kljub večkratnemu pretakanju naravnim potom noče učistiti, ali pa, če hočemo naravno čiščenje vina pospešiti, tedaj vino lahko čistimo umetnim potom.

V to svrhu imamo dva pripomočka, in sicer čiščenje v ožjem zmyslu besede in precejanje ali filtriranje vina. Razloček med obema načinoma je ta, da je pri čiščenju vino pri miru in da v njem s pomočjo čistila povzročimo neko fino mrežico, ki, padajoč na dno soda, v vinu se nahajajočo nesnago s seboj potegne — dočim pri precejanju mreža, ki zadržuje nesnago, stoji pri miru, in vino se čez njo pretaka. Nesnaga obvisi na [dotični mreži, ki je lahko iz razne snovi.

Iz tega sledi, da pri čiščenju vino bolj miruje kakor pri precejanju, da bo torej zlasti za stara fina vina čiščenje bolj prikladno kakor precejanje, zlasti kakor precejanje v odprtih

cedilih, kjer se vino bolj utruji (ubije). Čiščenje vina se dalje lahko zvrši brez posebne priprave, dočim je za precejanje vina potreben poseben stroj. Končno je pa tudi umljivo, da gre precejanje bolj hitro od rok in da je manj odvisno od kakovosti vina, kakor čiščenje, ki ga ne sprejme vsako vino rado.

Zato se dandanes v večjih vinskih trgovinah, sploh v večjih kletih, navadna namizna, zlasti mlada vina skoraj izključno le precejajo in se čistijo navadno le stara, fina, zlasti buteljska vina.

Čistijo se pa tudi taka vina, ki se jim misli vzeti kak tuj duh, tuj okus ali tuja barva, ker imajo nekatera čistila to lastnost, da take snovi vinu odtegujejo.

Da je čiščenje in precejanje uspešno, je prvi pogoj ta, da je vino popolnoma pokipelo in da je zdravo, to je, da nima v sebi kali kake bolezni.

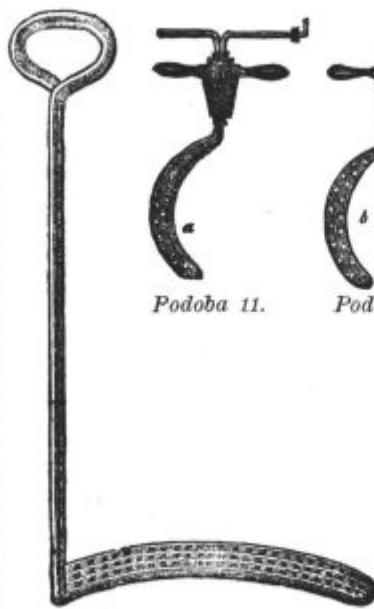
Vino, ki ima na pr. še večje množine sladkorja, bo po čiščenju ali precejanju zopet kmalu motno, ker

kipelne glivice, ki ostanejo deloma tudi po preceditvi v vinu, njegov sladkor razkrajajo in vino stem kalijo.

Podoba 11.

Podoba 12.

Podoba 9.

Podoba 10.

Mešalnice za čiščenje vina (se dobivajo pri tvrdki F. Nechvíle na Dunaju, V., Margarethenstr. 98.).

Če vino še kipi, se sploh ne da čistiti, ker pri kipenju tvoreča se ogljikova kislina ovira, da bi se čistilo na dno poleglo.

Posebno rado se po precejanju ali po čiščenju skali vino, ki ima to napako, da na zraku rjavi ali nateguje. Tako vino je treba, preden se preceji, ozdraviti (stanovitno napraviti) z natrijevim bisulfitom (5 g na 100 l) in, ko je precejeno, pretočiti v dobro zažveplan sod.

Da se prepričamo, ali je vino za čiščenje, oziroma precejanje sposobno, ga pustimo 2—3 dni, da stoji v odprtem kozarcu. Če se v tem času znatno ne zgosti ali ne zrjavi ali pa nasprotno, če se od vrha učisti, je pričakovati dobrega uspeha pri čiščenju ali pri precejanju.

Končno bodi omenjeno, da mnogi nerazsodni in stvari nevešči ljudje mislijo, da čiščenje ali precejanje škoduje kakovosti vina. Kdor je le enkrat videl ono blato, ki n. pr. pri precejanju obvisi na precejalnih mrežah, ta se bo gotovo takemu napačnemu nazoru le smejal in bo pomiloval nevedneža, ki smatra blato v vinu za kaj zlahetnega.

Čiščenje vina.

Če hočemo vino čistiti, rabimo kako čistilo, ki ga moramo v vino pomešati. To čistilo pa mora biti tako, da se, ne da bi vinu kaj slabega dalo ali kaj dobrega vzelo, v njem zopet na dno poleže in da potegne vso v njem nahajajočo se nesnago (odmrle glivice, kristalčke vinskega kamna, strjene beljakovine itd.) s seboj na dno soda.

Takih čistil imamo veliko. Našteti hočem le najnavadnejša.

Želatina (žolica ali francoski lim).

Želatina ali žolica je fin, čiščen lim, ki mora biti brez duha in okusa. Dobiiva se v trgovini v tenkih svetlih listkih (kuhinjska želatina), ki pa ni pripravna za čiščenje vina, ali pa posebno za čiščenje vina pripravljena v obliki rjavih tablic v teži okoli 30 g (3 dkg). Najboljša je francoska želatina „Lainé“.

Ker je žolica lim, se rada na vlažnem kraju mehča in gnije. Hraniti jo je torej treba v zaprti posodi na suhem.

Kako učinkuje želatina.

Želatina se v vodi lahko topi in v vino pomešana se strdi s čreslovino ali taninom. Čreslovina se nahaja v vsakem vinu, zlasti pa v trdem, trpkem (zagatnem) vinu, ki je kot mošt dlje časa kipelo na tropu in je pri tem iz njega izvleklo čreslovino.

S čreslovino napravi v vino pomešana želatina fino, prahu podobno usedlino, ki splava deloma naprej na površje in potem vsled teže polagoma pada — kot kaka fina mreža — na dno soda. Pri tem potegne vso v vinu plavajočo nesnago (blato) s seboj na dno soda.

Da torej želatina učinkuje, mora biti v vinu raztopljene dovolj čreslovine. V vinih, ki so dlje časa (3—4 dni), na tropu kipela, je navadno dovolj čreslovine, v vinih pa, ki so po novem načinu pripravljena (brez kipenja na tropu), je čreslovine premalo in je je treba dodati, najbolje že 2—3 dni pred čiščenjem. Kemijsko čista čreslovina se dobiva v trgovini v obliki lehkega, rumenkastobelega prahu. Navadno se je vzame polovico do dve tretjini toliko, kolikor želatine, in se ali naravnost v vino pomeša, ali pa poprej v finem špiritu raztopi in potem šele vinu primeša.

Kako se čisti z želatino.

Želatina se za čiščenje pripravi takole: Najprej se odtehta, in sicer se vzame na vsak hektoliter (100 l) 10—20 g (navadno 10—12 g) želatine. Nato se kar v celih tablicah namoči za 24 ur v mrzli vodi. V tem času se sicer kakor kost trda želatina toliko omehča, da je mehka kakor mlo (žajfa).

Potem se mrzla voda odlije, želatina se zreže na drobne koščke in se polije z gorko vodo (na vsakih 10 g zadostuje 1 kozarec vrele vode) in se potem toliko časa s kako žlico meša, da se raztopi. Nato se raztopina pusti, da se nekoliko ohladi, in se z njo čisti na naslednji način:

Raztopina želatine se vlije v čist škaf in se ji dodane po množini želatine 2 do 5 l vina. Potem se vzame snažna, obeljena (torej brez skorje) in z vrelo vodo poparjena brezova metlica in se z njo čistilo toliko časa meša in pretepa, da postane belo in gosto kakor smetana. Nato se zopet dodane nekaj vina in se zopet dobro meša in pretepa. To se ponavlja tolikokrat, da se je med mešanjem čistila in dolivanjem vina napravil poln škaf smetani podobne tekočine. Dobro je potem to čistilo še večkrat preletiti iz škafe v škaf, da se napravi lepa, gosta pena, kajti čim bolj fino je čistilo premešano, tem rajše ga vino sprejme.

Ko je čistilo pripravljeno, je treba najprej iz soda kjer se nahaja za čiščenje namenjeno vino, eden ali dva škafe vina odvzeti, da gre razpenjeno čistilo v sod.

Potem se čistilo s pomočjo lija nalije v sod in se tukaj dobro premeša.

Pri majhnih sodih je najbolje, če sod zamašimo in ga semintja valjamo (kotamo), pri večjih sodih pa navadno rabimo kak kol, ali pa — kar je veliko bolje — mešalnico (glej podobe 9., 10., 11., 12.) — ki se z njo jako temeljito zmeša. Pri zelo velikih sodih se vino na ta način pomeša s čistilom, da se vino zdolaj (pri pipi) odtaka in zgoraj (pri vehi) zopet v sod vlija.

Samooobsebi je umevno, da vino ne sme imeti veliko kaleža ali pa ležati še celo na drožah. Če torej vino pred čiščenjem ni bilo že dolgo (2—3 mesece) ali pa morda še nikoli pretočeno, ga je poprej treba pretočiti, preden se čisti, da se kalež ali drože iz njega odstranijo. Vendar pa mora vino po pretakanju vsaj en teden mirovati, preden se čisti, da se v njem vsled iz zraka navzetega kisika izločijo vse one tvarine (zlasti beljakovine), ki nanje kisik vpliva.

Ko smo vino v sodu s čistilom dobro premešali, zalijemo sod do vrha z odvzetim vinom in sod dobro zabijemo. Pri zalivanju se vedno na sod s kladivom potrkava, da se pena hitreje poleže.

Trkanje na sod se ponovi še drugi in tretji dan. To ima namen, da se čistilo, ki se drži še zgoraj dog v sodu, od njih odbije, da hitreje in popolno pade na dno.

Potem pustimo sod vsaj 10—14 dni popolnoma na miru, da ima čistilo priliko poleči se na dno soda. Nato sod previdno (z nekoliko odprto veho in pipo, da nam zrak v pipi čistila ne premeša) nastavimo, ga pustimo še en dan pri miru in potem šele pretočimo čisto vino v nekoliko zažveplan sod (dva azbestna žveplena trakova zadostujeta za 6 do 8 hl vina).

Če se vino ni dosti učistilo, ne žveplamo, ampak vino samo pretočimo, dodenemo koj tanina (čreslovine) in čiščenje teden pozneje ponovimo. Navadno se pri drugem čiščenju učisti vsako vino, ki je brez napak (zlasti če ni sluznato ali vlačljivo).

Več kakor tri tedne se ne priporoča pustiti vino, da bi ležalo na čistilu, ker bi se lahko zgodilo, da prične čistilo v vinu gniti in vino pokvari.

V katerih slučajih rabimo želatino za čistilo.

Želatina jemlje vinu čreslovino, barvo in nekoliko tudi duh. Iz tega sledi, da bomo želatino rabili le pri navadnih, namiznih, belih, in mladih vinih, ki nimajo nikakega posebnega vonja (cvetice).

Zlasti dobro bo želatina vplivala na trda, zagatna (čreslovine bogata) vina, ki se jim z večkratnim, ozir. bolj močnim čiščenjem z želatino vzame trdi (trpki), neprijetni okus. Opomnim pa, da se čez 20 g želatine naenkrat ne priporoča vzeti, ker drugače čistilo rado v vinu obtiči. Bolje je torej pri takih vinih čistiti 2—3 krat z manjšo množino želatine, kakor vzeti vso naenkrat.

Dalje bo tudi takemu vinu, ki je navadno rjavorumene barve, želatina vzela nekaj barve, vsled česar bo vino bolj svetlo, torej lepše barve.

Iz tega vzroka čistimo večkrat z želatino sploh ona vina, ki jim hočemo vzeti neprijetno barvo. Nasprotno pa z želatino ne čistimo rdečih ali črnih vin, ker bi pobledela.

Ker želatina vinu rada jemlje tudi tuj duh in okus, jo rabimo zlasti tam, kjer hočemo iz vina odstraniti tak duh (po pustem, plesnivem sodu, po žganju, hrastovem lesu itd.)

Ribji klej, (vizovina ali belugovina)

je mehur velikih rib (vize, beluge, jesetre), živečih v ruskih vodah (Volgi, Dnjepru itd.). Najboljši ribji klej prihaja iz Astrahana pod imenom tvrdeke Saliansky. Fin ribji klej se dobiva v tankih, čistih, presojnih žilčastih ploščah, ki v solčnih žarkih spreminjajo barvo (mavrici podobno) ali, kakor pravimo, opalizujejo.

Dober ribji klej mora biti čist in brez duha. Spravlja se na suhem kakor želatina.

Kilogram finega ribjega kleja stane do 30 K, rabi se pa le malo, ker močnejše čisti kakor želatina. Na 100 l vina jemljejo navadno 2—3 g, kvečjemu 6 g kleja.

Ribji klej se odtehta, potem se ploščice na gladkem kamnu s kladivom tako dobro potolčejo, da postanejo čisto bele in se s tem v njih nahajajoča se vlakna (nitke) pretrgajo. Potem se ploščice zrežejo ali pa razpulijo na drobne košččke in se denejo v kako snažno najbolje stekleno posodo, kjer se polijejo z mrzlo vodo.

Čez 24—48 ur se voda odlije in sedaj že mehka tvarina se polije z bolj kislim in ne trpkim vinom.

Kdor nima zadosti kislega vina, mu lahko nekaj stolčene vinske kisline dodane (1—2 g na l, kdor ima pa le trpko (zagatno) vino, ta naj vzame za topljenje kleja namesto vina rajši malo vode, ki ji je dodal polovico toliko vinske kisline, kolikor je vzel kleja.

Vina se nalije na ribji klej spočetka le malo, pozneje, ko se tvarina napne, se premeša in se zopet nekaj vina dolije.

To se tekom 48 ur večkrat zgodi, tako da pride končno na vsakih 10 g kleja do 1 l vina. V tem času se klej močno napne in jako narase ter je gost kakor jajčji beljak. Paziti je le, da je vedno na hladnem, ker se na gorkem zredči in potem ne učinkuje.

Nato se vzame srednje gosto, močno (domače) platno in se na njem raztopljeni ribji klej precedi, da se iz njega odstranijo vlakna (nitke), ki bi sicer v vinu plavala.

Ko se je to zgodilo, čistimo vino na enak način kakor z želatino.

Ker ribji klej potrebuje jako malo čreslovine, da se z njo strdi in da z njo napravi usedlino, navadno ni treba vinu čreslovine dodati.

Le v slučaju, da je bilo vino že enkrat čiščeno, ali da je sicer jako revno čreslovine, ali pa da se vzame nad 2—3 g kleja na 1 hl, je treba nekaj (približno polovico toliko kakor kleja) čreslovine dodati dva do tri dni pred čiščenjem.

Ribji klej je jako fino čistilo. Ker vinu, izvzemši nekaj malega čreslovine, nič ne vzame, zlasti ne barve, ne duha, se rabi navadno pri finih buteljskih vinih.

Ker je čistilo zelo lahko, v kosničih, se mora zlasti pri nastavljanju soda zelo paziti, da se ne premeša.

Ribji klej se dobiva v trgovinah tudi že stopljen. Dobro tako čistilo je Šenovo krasilo za vino (konzentrierte Weinschöne, tvrška: Ludwig Schön, Dunaj II., Schüttelstr. 29).

Jajčji beljak

je dobro čistilo zlasti za rdeča in črna vina, ker jim ne jemlje veliko barve. Čistilo iz njega se takole pripravi.

Kolikor mogoče popolnoma sveža jajca (dve, kvečjemu tri na 100 l vina), se ubijejo in se pazno loči beljak od rumenjaka, ker rumenjaka ne sme priti v vino.

Nato se čist beljak precedi skoz čisto platno in se mu dodane nekoliko vode.

Stem je beljak pripravljen za čiščenje, nakar se v škaflu enako pripravi (primeša) in se z njim ravno tako čisti kakor z želatino.

Opomniti je, da se v trgovinah pod raznimi imeni dobiva tudi sušen beljak; vendar pa je bolje in ceneje rabiti svež beljak.

Mleko in sirnina (kazein)

sta jako močni čistili.

Ker se v mleku nahaja in pri čiščenju učinkuje poleg neznatne množine beljakovca (albumina) zlasti sirnina (kazein), je čiščenje z obema približno enakega učinka, s tem razločkom, da je čiščenje s sirnino bolj fino, kajti z mlekom se spravi v vino poleg sirnine tudi nekaj drugih, tujih snovi in bakterij, ki v njem ostanejo. Iz tega vzroka se rabi mleko le izredno za čistilo. Mleko zelo rado jemlje vinu barvo, zlasti bolnemu vinu, ki je porjavelo. Enako močno odteguje vinu tudi tuj duh ali tuj okus. Zato se lahko navadno rabi le pri takih obolelih vinih, kjer druga čistila ne učinkujejo zadostno.

Kdor hoče z mlekom čistiti, mora gledati nato, da vzame popolnoma sveže in dobro posneto mleko, ki je posneto s posnemalnikom. Na 1 hl se vzame navadno 0.2 ($\frac{2}{10}$) do 1.5 ($1\frac{1}{2}$ l) mleka. Koliko je treba vzeti, pokaže poskušnja v malem, ki jo je treba prej napraviti. Čiščenje se vrši na enak način kakor pri želatini.

Kemijsko čista sirnina se dobiva v trgovini v obliki čistega, lahkega belega prahu brez duha in okusa. V čisti, mrzli vodi se raztopi polagoma v kalno, mleč-

nato tekočino. Na 1 hl vina se vzame navadno 10 do 40 g sirnine, kar se enako kakor pri mleku določi s poskušnjo v malem.

Odtehtani prah se raztopi v 10kratni (po teži, 1 kg = 1 l vode) množini vode in se nato rabi enako kakor želatina. Sirnina učinkuje enako kakor mleko, torej zlasti močno obvaruje bolna vina. Zdravim rdečim in črnim vinom pa jemlje še manj barve kakor beljak, vsled česar jo rabijo zlasti za čiščenje svetlordečih vin.

(Dalje prih.)

Ravnanje z gozdnimi sadikami, ki se takoj ne posade.

Najbolje bi bilo, posaditi gozdne sadike v gozdih takoj, ko so bile izkopane iz gozdne drevesnice. To je pa le tam mogoče, kjer so gozdne drevesnice blizu gozda.

Večinoma se nam morajo naročene sadike iz drevesnic poslati po pošti ali po železnici; če drevesnice ni predaleč, pošljemo po sadike sami z vozičkom ali vozom.

Sadike se nam pošiljajo večinoma povezane v povezih po 500 do 1000 komadov skupaj. Povezane in ovite so s slamo tako, da so korenine na sredi ovitka. Korenine so navadno z namočenim mahom zadelane, da se spotoma preveč ne usuše. Če naročimo veliko število sadik, pošljejo se nam v zabojih ali pa v košarah; korenine so tudi v teh večinoma z mokrim mahom zavarovane.

Mnogokrat ne moremo sadike takoj posaditi, ko jih dobimo, bodisi da nimamo časa in delavnih moči na razpolago, bodisi da imamo goljavo v gozdu v visoki legi, planinskem kraju, kjer leži še sneg. Sadik seveda toliko časa v drevesnicah ni mogoče zadrževati, da v gorah sneg skopni, ker bi tačas prišle v sok in začele poganjati ter lahko postale neporabne za pošiljatev in za saditev. Mladi odrastki se lahko med potjo ali pozneje usušijo, za njimi pa sadike same.

Kaj nam je storiti, ko dobimo poslane sadike?

Sadik ne smemo pustiti povitih ali v zabojih natičenih, marveč jih moramo vzeti vsaksebi in jih spraviti na hladen kraj. Stem preprečimo, da nam prekmalu ne poženo; obenem pa moramo gledati, da se jim tanke koreninice ne usuše, poslužujoč se v sledečem opisanih navodil:

Če imamo primerno, hladno klet, spravimo tja sadike za nekaj časa; če jih razprostremo ležeče, jim je treba korenine dobro z vodo poškopiti ali jih z namočenim mahom obdati. Ko bi jih pa postavili pokonci, moramo jim koreninice zagrebsti v vlažno prst. — V klet spraviti že zagnane sadike, bi bolj škodovalo nego koristilo.

Če le moremo, spravimo sadike do gozda, kjer nameravamo saditi in jih tam v senčni legi zagrebemo razvrščene s koreninami v vlažno zemljo, dotlej da jih moremo posaditi. Treba jih je tudi še pokriti s slamo ali kako drugo stvarjo, da se ne morejo na zraku izsušiti in da jih solnce ne obseva.

Zakopati sadike v sneg je le tedaj priporočljivo, kadar se ni bati, da tam sneg prekmalu skopni, ker bi sicer ostale sadike nepokrite in nezavarovane na prostem in bi se jim potem gotovo koreninice posušile. Bolje je, pokriti korenine najprej s prstjo, nato pa še s snegom in nazadnje vse skupaj z vejami, slamo, itd.

Nič napačnega ni, — kakor trdi prof. Majer — če potopimo sadike v hladno vodo in jih pustimo do saditve pod vodo. Tako spravljene sadike se ne pokvarijo, četudi so več tednov pod vodo. Seveda ne smejo moleti niti z vršiči ne iz vode, še manj pa, da bi jih nad vodo solnce obsevalo, ker bi nam pognale, dočim pod vodo ne poženo. Pri nas ta način zavarovanja ni v navadi.

Ni slabo, potlačiti korenine v nekako brozgo, ki si jo napravimo iz prsti, pepela, cestnega blata in vode; v tej brozgi ostanejo sadike do posajenja in celo med saditvijo lahko pomakamo njih korenine v to zmes, da morejo takoj v začetku bolje rasti.

Ko bi se sadike, — ki leže včasih vsled krivde naročnikov po več dni na železnici ali pošti, dokler jih slednjič pridejo iskat, — nekoliko usušile, jih je treba takoj spraviti za 2 do 3 dni pod vodo ali pa jih je razvezati, razprostreti in dobro namočiti, oziroma v zemljo zagrebsti in dobro zmočiti ter pokriti potem s slamo ali z dračjem, da se zopet napijejo vlage.

Če se pripeti, da sadike med pošiljatvijo zamrznejo, se jih ne sme segreti ali pa na solncu otajati; spraviti jih je najprej na zmerno topel kraj, na pr. v hlev. Sele ko se počasi otajajo jih je vzeti vsaksebi in zavarovati do posaditve na ta ali oni izmed opisanih načinov.

Vinska kupčijska mizerija.

Ob lanski trgatvi ne bi si pač nihče mislil, da mu bo šla tako trda s prodajo svojega pridelka, zlasti ker je zadnji pridelek glede dobrote vsekakor mnogo nadkriževal onega iz leta 1912, in ker tudi v kolikostnem oziru letina ni ravno posebno dobro izpadla, posebno ne na Dolenjskem, kjer je aprilov mraz glavna očesa pokvaril. Kljub temu je vinska kupčija jako zaostala, tako da morajo revni vinogradniki svoje vino na vse strani ponujati in sicer po neprimerno nizki ceni, samo da se ga čimprej iznebijo.

To dá seveda misliti in kar nič se ni čuditi, če je pričelo mnogo vinogradnikov zgubljeni veselje do vinogradništva in če je v zadnjih letih naprava novih vinogradov tako zaostala.

Če pomislimo, koliko truda in stroškov ima vinski producent, posebno oni, ki je zgolj na tuje moči navezan, preden spravi svoj pridelek v sod, in če vpoštevamo, kakšne raznovrstne uime in bolezni so ravno vinogradnike v zadnjih letih zadele (toče, pozebe, suše, hudi nalivi, plesnivec, peronospora itd.) in zraven tega še slaba kupčija, ni čuda, če prične tudi vinogradnik obupovati. Vina, ki bi jih producent ne bil dal v jeseni izpod 45 do 50 K hl, je sedaj, torej po preteku skoro pol leta, primoran prodati za 8 do 12 K ceneje, da le nekaj dobi za zopetno obdelavo svojih vinogradov ter za davke.

O slabi vinski kupčiji tožijo letos povsod, tudi v Istri, Dalmaciji, na Tirolskem in Ogrskem. Povsod so cene vinu padle. To so seveda posledice bančnih in političnih zapletljajev, ki bodo na normalen gospodarski razvoj najbrže še dlje časa vplivale.

Žalostno bi pač bilo, če bi naši vinogradniki nenkrat tako apatični postali ter pričeli opuščati in zanemarjati to, kar so z velikim trudom in z velikimi stroški naredili. Posebno Dolenjci, zlasti Belokranjci se morajo s podvojeno silo zavzeti za svoje vinograd-

ništvo, kajti so kraji, v katerih tvori vinski pridelek edin dohodek. Če se to zanemari, se bo še bolj povišal konzum piva, in ko steče belokranjska železnica Novomesto—Metlika—Karlovec, kar se že po preteku par mesecev zgodi, se bodo najbrže v nadomestilo pričela uvažati cenena hrvaška in dalmatinska vina, kar bo prizadjalo dolenskem vinogradništvu še zadnji udarec.

Zato pa naj skuša vsakdo po svojih močeh svoje trte letos dobro gojiti, da bo pridelal mnogo in dobro kapljo. Če bo letina dobro izpadla, bo treba jeseni zopet pričeti z vinskimi semnji, da se pozornost obrne na že nekoliko pozabljene kraje, ter zopet zvabi nekdanje dobre odjemalce v znane jim vinorodne gorice.

Fr. Gombač.

Gnojenje krompirju, zlasti z umetnimi gnojili, s posebnim ozirom na amonijev sulfat.

Krompir na vsaki zemlji dobro uspeva, če je poskrbljeno, da dobi redilne snovi v lahko užiti obliki. Krompirju najmanj prija težka zemlja; v njej je najbolj boleznim podvržen. Dobro prerahljana zemlja, ki je predorna, je najboljša za krompir, ker se v njej najlaže razprostirajo mehke krompirjeve korenine.

Redilnih snovi pa krompir izredno veliko zahteva. Ob navadni letini vzame krompir iz zemlje na hektaru

60 kg	dušika,
30 "	fosforove kisline in
100 "	kalija.

Iz tega vzroka bodi njiva že od prej dobro zagnojena, kajti svež hlevski gnoj se ne razkrajajo dovolj hitro in ne nudi krompirju zadostne hrane, povzročajo pa tudi krompirjeve bolezni, zlasti gnilobo. Najboljša postrežba krompirju je gnojenje s hlevskim gnojem jeseni, in spomladi pomožno gnojenje z umetnimi gnojili, ker tako ravnanje nudi krompirju največ hitro užitnih redilnih snovi.

Če krompirju gnojimo s hlevskim gnojem jeseni, potem je njivo spomladi pognojiti pred saditvijo krompirja s

75—100 kg	amonijevega sulfata,
150—200 "	superfosfata in s
150—200 "	40% kalijeve soli.

Množina teh umetnih gnojil se ravna po množini jeseni porabljenega hlevskega gnoja, t. j. čim močnejše smo z njim gnojili, tem manj je vzeti umetnih gnojil. Ozirati se pa moramo na dejstvo, da pri nas hlevskemu gnoju primanjkuje zlasti fosforove kisline in kalija. Če se torej držimo našega običaja, krompirju s hlevskim gnojem postreči šele spomladi, moramo vendar hlevski gnoj z navedenimi umetnimi gnojili ojačiti, ker le tedaj nam je pričakovati bogatega pridelka in takega krompirja, ki ni voden, temveč močno škrobnat ter redilen in okusen.

Krompirju moramo pognojiti tudi samo z umetnimi gnojili, in sicer spomladi, ter je vzeti na ha 300 kg amonijevega sulfata, 400 kg superfosfata in 400 kg 40% kalijeve soli. Na mernik posetve je vzeti desetino tu navedenih množin.

Umetna gnojila se morajo po štipanju takoj z brano podvleči.

Bodi na tem mestu omenjeno, da sta amonijev sulfat kot dušikovo in superfosfat

kot fosforovo gnojilo na vseh zemljah priznana kot izborna učinkujoči umetni gnojili za krompir, ki pa seveda prideta do prave veljave šele s pridevkom kakega kalijevega gnojila, n. pr. kalijeve soli ali vsaj pepela.

Prav toplo priporočamo našim gospodarjem, naj delajo poskušnje z omenjenimi umetnimi gnojili pri krompirju. Kdor sadi med krompir tudi fižol, ta bo imel prav gotovo tudi pri fižolu imeniten uspeh.

Za poskušnjo priporočamo zmes iz $\frac{1}{6}$ amonijevega sulfata, $\frac{2}{6}$ superfosfata in $\frac{3}{6}$ kalijeve soli. Na mernik posetve se vzame 50 do 100 kg te mešanice, in sicer z ozirom na to, kako močno se je gnojilo s hlevskim gnojem, oziroma kako je njiva že od prej zagnojena.

Končno naj pripomnimo še tole: Amonijev sulfat je za krompir posebno in čudovito učinkujoče gnojilo, kakor nobeno drugo, in izdatno nadkriljuje celo hlevski gnoj, ki se počasi razkrajajo, kajti zemlja amonijev sulfat vsrka, tako da to gnojilo vso dolgo dobo krompirjeve rasti neprestano daje potrebni dušik tej naši prekornostni rastlini.

Kdor krompir prideluje in mu gnoji po starem običaju ter pred setvijo podvleče na mernik posetve še kakih 20—40 kg (z ozirom na porabljeno množino hlevskega gnoja) amonijevega sulfata, se bo pričel o njegovem velikanskem in blagodejnem učinku.

Dobivanje lubja v hrastovih nizkih gozdih.

Na Kranjskem imamo kakih 400 hektarov hrastovih nizkih gozdov, ki iz njih porabljajo lubje za čreslo.

Čreslo rabijo strojarji, da strojijo, to je, s čreslom udelavajo živalske kože, s čimer jih napravijo porabne za obuvalo in raznovrstne sedlarske ter druge izdelke. Čreslovina pri strojenju nekako prepoji kože in jih napravi trpežne, bolj ali manj nepremočljive, obenem pa tudi mehke in voljne.

Skoraj vsako drevo ima v lubju* in v mladih vejicah nekaj čreslovine, toda ne vsako v toliki množini, da bi se raba izplačala. Največ je imajo hrastovina (pri nas hrast in dob), smrečje, nekaj tudi macesen, jelša in breza. Cer na primer, ni sposoben za dobivanje čresla. V inozemstvu dobivajo tudi iz lesa domačega kostanja snovi za strojarsko obrt.

Strojarije je za gotove izdelke najljubše mlado, gladko hrastovo lubje, zato hočemo opisati osobito dobivanje tega lubja.

Ker se dobivanje hrastovega lubja v nizkih gozdih pri nas ne vrši pravilno in se poleg tega ti gozdi slabo oskrbujejo, naj bi se po naslednjih navodilih ravnali posestniki, ki jim je ta sestavek namenjen.

Produkcija čreslovine iz hrastovega lubja je v prvi vrsti odvisna od kraja in podnebja, kjer hrastje rase, kakortudi od starosti drevja. V najboljšem slučaju je v lubju 15 do 20 odstotkov, v srednjih razmerah povprečno 12, v lubju starih hrastov** pa 8 do 10 od-

* Za čreslovino se rabijo tudi hrastove ježice, hrastove šiške in dr.

** Lubje starih hrastov se tudi ponekod dobiva za čreslo. Maji se ob času mužavosti; treba je najprej ostrgati debelo skorjo, navadno še stoječim deblom. Tudi od vejevja se vzame lubje. Neostrgano lubje starih hrastov se ne kupuje. Kdor rabi

stotkov čreslovine; v poslednjem je bo tem več, čim lepše je osnaženo skorje ali probkovine.

V milem podnebjju, na rahli, sveži, močni in topli zemlji rastoče mlado hrastje daje največ čreslovine. Tako hrastje je vzgajati v nizkem gozdu, tako da nam od štorov odganja zopet nova rast.

Najprimerneje je sekati drevje tedaj, preden se mu prične gladko lubje obdajati z raskovo skorjo (probkovino), to je med 14. in 20. letom. Zatorej naj bi se sekanje hrastja ponavljalo vselej le 10. do 20. leto, povprečno torej vsako petnajsto leto. Naši posestniki pa sekajo že vsako četrto leto, kar ni gospodarsko, in sicer zato ne, ker se pri tako mladem hrastju dobiva premalo lubja v primeri z delom, ki ga imamo pri napravljanju še maloporabnega lesa in ker nam pre pogosto v to svrhu služeče štorovje prekmalu opeša. Poslabšajo se pa tudi tla, ker dobivajo od tako mladih vzrastkov premalo listja, da bi vzdrževala potrebno rodovitnost.

Iz hrastovih nizkih gozdov naj se, če so pregosti, iztreblja vsako drugo drevje in grmovje, da more rasti čim več porabnega hrastja; odstranjujejo naj se tudi taki hrastiči, ki nimajo gladkega lubja.

Pravilno je, da se iz teh gozdov sploh ne jemlje listna stelja in da se ne pase v njih, ker bi se sicer pridelek lubja kmalu izdatno zmanjšal. Tla nam namreč opešajo vsled pomanjkanja redilnih snovi, ki jih hrastje veliko porabi; živina nam poganjke odjeda; z dobivanjem trave jih istotako poškodujemo. Slabe posledice takega ravnanja nam kažejo ravno naši, uvodom omenjeni hrastovi nizki gozdi. V teh opešanih gozdih postaja lubje večinoma že po šestem letu raskavo; iz tega vzroka jih morajo torej sekati vsako četrto ali peto leto, da še dobijo in prodajo gladko lubje.

Z dobivanjem hrastovega lubja naj se prične takoj, ko začne hrastje brsteti, torej navadno proti koncu aprila ter maja meseca, ker se koža za časa, ko se razvija prvo listje na hrastju, najlepše maji. Takrat pospešuje mužavost tudi spomladanska vlaga.

Majimo lahko na tri načine, namreč posekana stebela, ali zalomljena in pripognjena, ali pa stoječa stebela.

Kadar sužimo posekana stebela, jih moramo nizko pri tleh gladko na pošev odsekati (oziroma odžagati, če so predebela). Posekati smemo naenkrat le toliko stebel, kolikor jih moremo še isto uro ali vsaj prav kmalu omajiti. Delavec, ki seka drevje, zaposluje lahko dva moža, ki majita. Če stebela dlje časa leže posekana, jih je treba obtleči s sekiro, da se dajo omajiti. Tudi tedaj, če je steblo krivo zraslo, se ne da dobro majiti in ga je treba obtleči. Majalec skuša kolikor mogoče cele cevke spraviti s stebel v dolžinah, kakršne so polena, a tudi daljše, do 3 metre dolge. Pri majenju se rabijo poleg sekire še posebne priprave, krivač in majevnik imenovane.

Ker obtolčeno lubje nekaj čreslovine izgubi, je bolje majiti, ne da bi se obtolklo, če se le da.

Ponekod majijo na ta način, da ne odlučijo lubja v celih cevkah, ampak v obliki ozkih in dolgih trakov, ki jih povežejo v butare in te potem posuše.

Tam, kjer majijo zalomljena stebela, omajijo najprej stoječi spodnji del stebela, potem pa ostalega, pripognjenega. Obtleči navadno nič ni treba.

hrastov les, za stavbo, ga pa takrat, ko se koža maji, ne bo sekal in torej lubja ne bo prideloval.

Strojari porabijo največ smrekovega lubja, ki ima kakih 8 odstotkov čreslovine.

Pri nas in tudi v nekterih drugih deželah majijo stoječe hraste. Steblom obsekajo vejice kolikor visoko morejo. Nato omajijo ponekod, od tal pričenši, ozek, 2 do 4 centimetre širok trak kolikor mogoče visoko in ga obesijo na veje, da se posuši. Ostali lub pa v celem odločijo s pomočjo majevnika od lesa in ga puste, da visi na gornjem koncu ob stebelu, da se tako posuši. Ob visoka drevesca pristavijo lestvo, da morejo omajiti tudi gornje dele.

Ob stoječem drevju kože ni treba obtleči.

Po nekterih krajih imajo navado, da razrežejo ves lub ob stoječem deblu v trakove in te odločijo, pri nas pa odločijo, na spodnjem koncu pričenši, domalega cele cevke, do 3 metre dolge, ki jih pustijo na stebelu, da se tam posuše.

Neobhodno potrebno je, da se, preden se počne na stoječem stebelu majiti, koža na spodnjem koncu (pri tleh) do lesa okolobari z ostrim orodjem, ker bi se nam sicer pri majenju zatrgala do korenin in bi bilo zopetno poganjanje mladice iz štorov zelo otežkočeno. Toda baš to, tako očigledno koristno opravilo se pri nas dosledno opušča in si ljudje sami sebi škodo delajo

Ko se nam je na steblih viseče lubje posušilo, ga potrgamo in povežemo v butare.

Gola stebela je treba takoj nato pri tleh, najbolje ob svoj čas zarezanem kolobarju ali pa še pod njim gladko odsekati ali odžagati, da nam štorovi čimprej morejo odgnati novih mladik. Kako pa pri nas delajo? Večinoma sekajo ogoljena stebela šele jeseni ali celo šele drugo pomlad, pa ne gladko napošev, ampak v precep, kar je najslabše. Dosežejo stem sicer, da se jim les (ki naj bi bil le postranski dohodek) dobro posuši, škodujejo pa prihodnji rasti hrastju in tlom, ki vsled tega prvo leto ne dobivajo niti sence niti listja.

Kjer majijo lubje na posekanem stebelu, morajo skrbeti, da ga čimprej dobro posuše. Paziti je, da ga dež čim najmanj moči, da ne plesni. Zatorej naslonijo cevke na navadna naslanjala v gozdu, če mogoče, jih kar takoj povežejo v butarice in spravijo v šupe, da se pod streho posušijo.

V gozdu posušeno lubje izgubi čez polovico svoje prvotne sveže teže. Pod streho se še bolj osuši in postane za nadaljnjih 5 odstotkov lažje.

Suho lubje v raznih krajih razpečavajo različno povezano; pri nas na primer v butarah 20 do 30 kg težkih. Drugod se drže pravil, da je lubje preden se poveže najprej sortirati, in sicer takole:

1. lubje debele, debelih do 10 cm (nemško Glanzrinde)
2. " " " 10 do 20 cm (" Reitelrinde)
3. " " " čez 20 cm (" Grobrinde).

Naši posestniki tega ne vpoštevajo, ker smo ravnokar ožigosali, da sekajo vsako četrto leto, torej zelo šibka stebelca, ki pa iz opešanih krajev niti več ne dajejo najlepšega, gladkega lubja.

Glede načina prodajanja bi se dalo mnogo povedati. Ponekod se domenijo, da kupec sam v gozdu prevzame v svoji režiji dobivanje lubja in lesa, včasih tudi tako, da ostane omajeni les lastniku gozda. Mnogokrat prepusti kupec napravljanje kupljenega lubja lastniku gozda. Prodaja se navadno najboljšemu ponudniku ali pa stalnim odjemalcem, večkrat celo že mnogo prej, preden so tržne cene vsaj deloma ugotovljene. Prekupci včasih lubje zelo slabo plačujejo lastnikom gozda. Lastniki gozda ponekod prodajajo že napravljeno lubje, postavljeno na postajo na železnici ali kam drugam.

Lubje se prodaja večinoma na vago. V gozdu tehtano lubje kupovati bi bilo za kupca nerodno, ker bi moral plačevati večjo težo, če ne prevzame prav suhega lubja; če bi pa čakal, da se dodobra posuši, ga lahko medtem dež parkrat zmoči in se mu izgubi precej čreslovine. Tehta se zato največkrat na prevzemališčih, na železniški postaji, itd.

V butarah — ne tehtanih — prodajati je nesigurno, ravnotako tudi kar gozd sam na počez za dobivanje lubja.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pismeno, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edino le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčovo ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pisnu priložena I K v znakih kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 28. Kako je ravnati z jablanami, ki jih je zajec oglodal? (J. Š. v V.)

Odgovor: Izplača se zdraviti le tista oglodana drevesa, ki niso preveč poškodovana in je zajec poškodoval kvečjem le tretjino oboda lubadi. Rane je nagladko porezati z ostrim nožem ter jih je zamazati s drevesnim mazilom. Pri večjih poškodbah na ta način sicer drevje tudi pri življenju ohrani, a tako drevje bo le životarilo, ne boste imeli pravega uspeha in končno boste morali drevje posekati. Če je pa lubad na deblu okoliinokoli oglodana, pa ni več zdravila za drevo, tako da mora poginiti, kajti sok se pretaka med lubadjo in med lesom, in če je ta prostor izginil, je drevo na smrt obsojeno.

Vprašanje 29. Zmrznila mi je repa, ki jo pokladam otajano v majhni množini brejim živalim s skuhanim krompirjem vred. Sosedje me strašijo, da bodo krave zvrgele. Ali zmrzla in potem otajana repa res povzroča zvrženje? (J. Š. v V.)

Odgovor: Zmrzla repa se deloma kemijsko izpremeni in deloma trpi tudi njena fizikalna sestava, zato se otajana repa kmalu pokvari. Zmrzlo repo pokladati je zelo škodljivo, ker res povzroča zvrženje brejih živali. Če se pa repa otaja in potem dovolj gorka poklada, dokler se še ni izpridila, pa ni prav nič škodljiva. Škodljiva pa je dlje časa otajana repa, ki so se v njej snovi že pričele razkrajati.

Vprašanje 30. Ali morajo biti res gnojnične jame obzidane, da so umno narejene? (R. J. v B.)

Odgovor: Gnojnične jame obzidati je edino le tam umestno, kjer se prideluje gnoj brez stelje ali s tako steljo, ki gnojnega kupa ne drži skupaj. Drugače je pa obzidanje gnojničnih jam popolnoma brezpomembno, ki dela nepotrebne stroške in je tudi zelo nepraktično, ker je gnoj iz takih gnojničnih jam, celo če so velike, težko nakladati na vozove, zato je bolje narediti neobzidane gnojišče, kamor se more z vozom. V tem slučaju se za gnojišče priredi primerno velik tlakan prostor, ki proti kaki strani nekoliko visi, da se more gnojnica zbirati in odtekat v gnojnično jamo.

Vprašanje 31. Imam več gosi, pa ne vem, koliko je med njimi gosi in koliko gosjakov, ker jih ne znam po spolu ločiti. Ker bom svoje gosi imel za pleme, prosim

ponka, na čem se spozna gosjak in koliko gosi naj pride na enega plemenjaka? (F. P. v L.)

Odgovor: Skoraj pri nobenem pticu ni tako težko razločevati spol pred parjenjem, kakor pri goseh. Četudi ima gosjak vobče nekaj debelejšo glavo in daljši vrat kakor gos, zaradi tega se spol vendar ne da vselej določiti. Edino znamenje je glas. Razburjen gosjak daje od sebe večinoma le kričee, zvokom trobente podobne glasove, dočim se gos zamolke oglašča. Da se loči gos od gosjaka, je potrebna precej velika praktična izkušnja, in celo izkušeni gosorejci se mnogokrat motijo. Laže se spozna spol ob parjenju. Gosi in race imajo v primeri s kokošmi nepopolnejša spolovila, ki iztopijo iz mastnika in se pri parjenju vtaknejo v mastnik ženske živali. Če se žival položi na hrbet in se na zadnji del proti mastniku precej močno pritiska, pa se prikaže iz mastnika gosjakovo spolovilo. Drug način, spoznati gosji spol, ki je pa zelo zamuden, je ta, da se star gosjak skupaj zapre z nekaterimi starejšimi gosmi, in med nje dene gos, ki se njen spol hoče določiti. Če je žival gosjak, potem jo stari napada, če je pa gos, jo gosjak pri miru pusti in le gosi jo semtertja kljujejo. Pri navadnih goseh naj pride na štiri gosi en gosjak in pri težkih pasmah na tri gosi, drugače niso jajca zadosti oplemenjena. Leto stare gosi niso posebno dobre za pleme, ker nesejo le malo in majhna jajca, zato naj se enoletne gosi ne rabijo za pleme.

Vprašanje 32. V katerem času in na kak način se jemlje od živih gosi peresni puh? (F. P. v L.)

Odgovor: Kadar se gosi golijo, izpada zrelo perje, zlasti tisto, ki se imenuje puh. Da gosi tega perja, ki ima precejšnjo vrednost, ne izgubljajo, se je pričelo gosem zrelo perje skubsti, ko je prišel čas goljenja. Končno se je iz tega izcimila navada, gosi skubsti ne le za časa goljenja, ampak vse leto, ker gosi navidez vsled tega nič niso trpele. Dandanes so prišli do spoznanja, da se plemenske gosi smejo oskubsti zrelega perja in puha le ob goljenju, a tiste gosi, ki so za zakol, se smejo z ozirom na starost in velikost skubsti dvakrat na leto. Žal, da je tako oskubljenje le prevečkrat postalo naravnost veliko trpinčenje. Vselej naj se izpuka le zrelo perje in puh na prsih in na tilniku, tudi po stegnih, a nikdar na tak način, da perutnice izgube svojo oporo in potem dol vise. Gosi se ne smejo nikdar skubsti, dokler niso dorasle in nimajo vsega perja, t. j. do tedaj, da se perutnici nad repom križata. Vobče je priporočeno gosi skubsti le med goljenjem, in sicer na ta način, da se z razprostrtimi prsti roke češe skozi perje vsake tri do štiri dni in se z majhno silo izpulji tisto zrelo perje, ki takorekoč samoodsebe vun gre.

Vprašanje 33. Odkod prihaja, da pri meni vsa živina, in sicer goved v hlevu in prasiči v svinjaku tako močno glodajo les? Živali so navidez zdrave, vendar se nič ne rede. (A. E. v M.)

Odgovor: Glodanje domače živine prihaja od napačnega presnavljanja v telesu, ki izvira od neprimerne krme. Poprej se je domnevalo, da je temu vzrok edino pomanjkanje rudninskih hranilnih snovi v hrani, danes pa vemo, da je vzrok tudi pomanjkanje pravih beljakovin v hrani. Živalsko telo obstoji iz nebroj celic, ki se kar naprej prenavljajo. Celice obstoje največ iz beljakovinate snovi in imajo v sebi celično jedro, ki je tudi večinoma beljakovinata snov, ki ima v sebi sicer jako malo fosforove kisline, ki je pa vseeno silno važna. Če živali, ki naj zdravo presnavljajo, zlasti razstoče živali, dobivajo krmo, ki nima v sebi dovolj beljakovin in ne dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, je pa rast in presnavljanje napačno, celice se sicer debele, obremenjene z vodo in z drugimi snovmi ne morejo živahno delovati, se tudi počasi razmnožujejo in taka žival

je ohlapne in lene narave, je bolna in ima slab občutek, ki jo žene, da ta občutek odstrani, in sicer tem potom, da gloda in žre les ter druge podobne snovi. Ta bolezen se posebno rada tamkaj pojavlja, kjer se poklada slabo seno, zlasti iz mokrih in močvirnatih travnikov, ali iz travnikov, ki niso dovolj pognojeni s fosfatnimi gnojili in se trava prestara kosi, vsled česar preidejo vse beljakovine iz zelene rastline v cvetje in končno v seme. Pokladajte tedaj svojim živalim dobro seno in na vsak način takih močnih krmil, ki imajo v sebi veliko beljakovin in rudninskih hranilnih snovi. Taka močna krmila so za goved posebno dobre oljne tropine in za prasiče pa ribja moka.

Vprašanje 34. Moja svinja je skotila 10 lepo razvitih pujskov, katerim se delajo na repkih kraste, kar se mi je pripetilo tudi pri jesenskih pujskih, katerim so pozneje repki popolnoma odpadli in se bojim, da se to pripeti tudi sedanjim pujskom. **Zakaj pujskom repki odpadejo**, oziroma zakaj postanejo krastavi in kako je to bolezen ozdraviti? Svinjake imam vedno snažne. (I. Ž. v V.)

Odgovor: Bolezen, ki jo imajo Vaši pujski, je neke vrste snetljivost kože na repu, ki končno povzroči odpadanje repa. Ta bolezen prihaja od notranjega zastrupljenja krvi po razkrojenih beljakovinah, kateri strup ni žival v stanu naravnim potom iz telesa spraviti. Snetljivost repov pri pujskih se zlasti pojavlja, če se prasiče, ki so že saminašabi k debeljenju nagnjeni, premočno in predobro krmijo, zlasti se pa ta bolezen posebno rada pojavlja, kadar se prasiči v krvnem sorodstvu plemenijo. Proti boleznim sami se ne da ničesar ukreniti ter je bolezen le na ta način preprečiti, da se vzroki odpravijo.

Vprašanje 35. Pri nas ima nekdo vinograd. Dve leti ga je zasajal z „zelenim“ cepljenjem. Ni uspevalo. V jeseni je dal vse trte izkopati, da bo spomlad gorico zasadi s cepljenkami. Ali zadostuje, da so se v to svrbo jeseni naredile jame, ali je bolje, **vso zemljo v vinogradu nanovo prerigolati?** Ali se slednje mora na vsak način izvršiti? (F. S. v K.)

Odgovor: Rigolanje zemlje pred zasaditvijo se vrši v to svrbo, da se zemljo premečlje, tako da pride dobra, predelana zemlja h koreninam, sirova mrtvica pa na vrh in zrahlja. Oboje se je pri zvršenem rigolanju pred dvema leti v zadostni meri zgodilo. Tekom dveh let se je sicer zemlja zopet poglobila, vendar ne toliko, da bi je ne mogle korenine cepljenih trt, ki se imajo letos posaditi, predreti, zlasti če je zemlja v vinogradu bolj lahka. Če ste že v jeseni naredili bolj velike jame je mraz zemljo na onih mestih, kamor bodete cepljenke sadili, razkrojil, tako je postala bolj rahla in prhka in se torej ni treba bati, da bi posajene cepljenke ne rasle, treba jih je le pravilno posaditi in dobro zagnojiti. Gledati pa morate na to, da ne ostanejo korenine prejšnjih trt v zemlji, ker bi se lahko na njih zaredila koreninska plesnoba, ki bi prešla na novoposajene trte in bi jih stem uničila. Preberite tudi članek o posajanju trt v prejšnji številki „Kmetovalca“. B. Skalický.

Vprašanje 36. V naši dolini se pogosto dogaja, da se mladim juncem voda zapira. Poklican živinozdravnik je naredil par operacij, ki so bolezen za kratek čas olajšale, a končno so se bolne živali vendarle morale pobiti. Prišli smo do prepričanja, da ni nobenega sredstva proti tej bolezni. Pred par dnevi je bil zopet en posestnik prizadet. Po natančnem preiskavanju pobite živali je najdel v obistih vse polno takih kamenčkov, kakor v mehuru in v žili. Kamenčki so zelenkasto rumeni in raznovrstni. Pri enem juncu, ki je bil že operiran in končno vendarle pobit smo našli do 200 kamenčkov razne velikosti. Naši živinorejci so tako prestrašeni, da se boje rediti junce. **Ali je kakšno sredstvo**

proti tvorjenju kamenja v obistih in v mehuru pri juncih? Ali je mogoče vzrok kakšno krmilo? Eni trdijo, da je vzrok rdeča živinska sol, drugi dolže vodo, ki gre zavžita naravnost v mehur. Vodo imamo vsi iz kapnic, ki priteče iz streh od opeke ali slame. (I. G. v R.)

Odgovor: Scalnično kamenje, ki je najprej silno drobno, t. j. pesek in se potem z nakladanjem drobnih plasti debeli in postaja debeleje, t. j. se izpreminja v debel pesek ali kamenje, se prvotno skoraj vedno prične tvoriti v obistih. Glavni pogoj za tvorjenje scalničnega kamenja je izredna gostota scalnice ali navzočnost težko raztopljivih ali sploh neraztopljivih soli v scalnici. Take težke raztopljive soli so triosnovne spojine apna in posebno magnezije s fosforo kislino, ki se tvorijo vsled kemijskih pojavov, ki jih na tem mestu ne gre razlagati. Živinska, t. j. rdeča sol ni kriva in tudi ne voda zaradi tega, ker gre naravnost v mehur, kar seveda ni res. Kolikortoliko utegne scalnično kamenje povzročiti pregosta scalnica, ker Vi bržkone pri napajanju z vodo hračite in ima živina zato gosto scalnico. Pokladanje krmil, ki imajo v sebi veliko fosforove kisline ter magnezije, zraven pa premalo apna, povzroči, da se v obistih prične tvoriti težko raztopljive fosforovokislo spojine od magnezije in trojnosovno fosforovokislo apno. Vse to se pa pri Vas prav gotovo godi, če pokladate otrobe, ki so v tem pogledu posebno nevarne, repo, peso in krompir, a zraven napajate z vodo iz kapnic, ki je mehka in nima torej dovolj apna v sebi. Bolezen se ne da zdraviti, pač pa preprečiti s pokladdanjem pravih krmil in z zadostnim napajanjem z dobro trdo vodo. Priporočamo Vam s pokladdanjem otrobi sploh prenehati in rajše krmiti z oljnimi tropinami, dajati manjše množine repe in krompirja ter dajati veliko vode, kateri dodajate apna, dokler ne dobite dobrega vodovoda. Ugašeno apno zmešajte v kaki posodi z vodo in ko se apno vsede bo na vrhu čista zelenkasta apnena voda. Te zelenkaste vode pri napajanju nekoliko primešajte k vodi iz kapnic. Kolikor poznamo Vaše razmere so tedaj poglavitni vzroki scalničnem kamenju pri Vaši govedu Vaša voda iz kapnic, pokladdanje otrobi in prevelikih množin krompirja ter repe ali pese. Odpravite te vzroke in bolezen bržkone pri novem zarodu kmalu preneha; pri že bolni živini pa bo pomagala le korenita operacija.

Vprašanje 37. Pri nas je splošno razširjeno mnenje, da mlade domače živali ne smejo lizati zidu, zato stene z lesom obijejo, drugače dobe živali drisko. Jaz tega ne delam, nimam nobenih neprilik in moje mlade živali tudi ne ližejo zidu. **Ali je za mlade živali res škodljivo, če ližejo zid?** (M. R. v L.)

Odgovor: Če živali ne dobe v krmu dovolj pravih beljakovin in zlasti ne zadosti rudninskih snovi potem uteše svoje poželenje po rudninskih snoveh tudi tem potom, da ližejo in grizejo malto od zidu. To jim nič ne škoduje, še celo koristi. V vlažnih hlevih se pa po stenah tvori apnov in kalijev soliter, ki je slan in ga živali zato rade ližejo, a jim je škodljiv, povzroči vnetje prebavil, kateremu sledi driska, in vnetje obisti. V hlevih, kjer se tvori soliter po zidu, ga živali nikakor ne smejo lizati, a razumen gospodar bo tak hlev popravil, kajti soliter razjeda tudi zid, vendar pa nikdar ni napačno zidane stene v hlevu za mlado živino obiti z deskami, ker jih to varuje prehlajenja.

Vprašanje 38. **Zakaj mi neso moje kokoši jajca s čisto bledim rumenjacom?** Pokladam jim dobro krmo, ki obstoji iz žita, kuhanega krompirja in klajnega apna. Zelenjave sedaj še ne dobe, a tudi ob krmiljenju z zelenjavo ni bilo drugače. Kokoši so v velikem ograjenem prostoru. Pasma ni vzrok, ker imam različne in drugje nabavljene kokoši, ki neso pri meni jajca kakor vse druge. Poskusil sem krmiti s turščico, a brez uspeha. (I. L. na L. G.)

Odgovor: Rumeno barvo rumenjaka naredi neko krvno barvino „hematoidin“, ki se naredi iz železa in iz nekega barvila iz žolca. Ta barva je brezpomembna, izvzemši za kuharico, ki želi delati jajčno jed lepe barve. V kurnjaku in v ograji zaprte kokoši, ki dobivajo le zrnje, neso jajca z bledim rumenjacom, dočim kokoši na paši, kjer imajo priliko dobivati zeleno piščo (žuželke itd.), neso jajca s temno barvanim rumenjacom. Turščica ne da rumenjaku rumene barve. Pokladajte zaprtim kokošim odpadke od kuhanega mesa iz kuhinje ali mesto teh ribjo moko, ki tudi drugače dobro vpliva na pridno nositev jajec, in v čisto pitno vodo pa dajajte prav majhne koščke železnega vitriola (zeleno galice) in jajca dobe lep rumen rumenjak.

Vprašanje 39. Ker sem hotel vpeljati večjo in težjo pasmo prasičev sem kupil večjo svinjo domače mešane pasme, ki je bila oplemenjena po primernem mrjascu. Svinja je prvič skotila samo tri mladiče, sedaj v drugič pa tudi le štiri, kar je seveda premalo. Ali je priporočeno obdržati tako svinjo za pleme, ki skoteva premajhno število mladičev, in ali bi bili mladiči te svinje za pleme? (G. E. v Z.)

Odgovor: Da Vaša svinja skoteva premajhno število mladičev more biti to njena prirojena lastnost, ali je pa bila svinja vsled prezgodnjega oplemenjenja pokvarjena. V prvem slučaju bo bržkone svinja tudi pozneje to lastnost pridržala in se je enake lastnosti bati tudi pri mladičih. Če se svinja prezgodaj oplemeni, navadno skoti majhno število mladičev, ki največkrat niso veliko vredni. Taka svinja je kolikortoliko oslABLJENA in zato tudi drugič stori majhno število mladičev, če se pa okrepi, bo pa pozneje morda boljša. Krepki mladiči take svinje so seveda sposobni za pleme, dasi se kaj gotovega nikdar ne more reči. Prasiči po Kranjskem so sedaj skoraj večinoma prekrizani s hitro raztočimi pasmami in ker so zato mladi prasiči hitro veliki, pa prasičerejci nič ne vprašajo po starosti in gledajo večinoma le na velikost in ko se jim mlada svinja zdi dovolj velika, pa jo puste oplemeniti. Dokler ni svinja najmanj 8 mesecev stara, se nikakor ne sme pripustiti, drugače skoti majhno število mladičev, ki največkrat niso veliko vredni in vrhutega nima mati dovolj mleka. Letos imamo na Kranjskem vobče pritožbo, da svinje skotevajo premalo pujskov in je temu glavni vzrok, ker se premlade svinje pripuščajajo.

Vprašanje 40. Imam sredi občinskega pašnika, v katerem nimam pašne pravice, pet ograd, v katerih so deloma tudi njive. Poprej, in sicer od takrat, ko se je paša razdelila, sem vzdrževal živo ograjo s pogojem, da se je moja živina smela pasti po skupnem pašniku. Sedaj so mi pa prepovedali pašo in zahtevajo, da moram vseeno ograjo vzdrževati in če bo živina na mojih ogradih storila kaj škode, jo bom moral sam trpeti. Ali me morejo siliti moje ograde imeti zavarovane z ograjo? (A. K. v S.)

Odgovor: Glasom novega deželnege zakona z dne 3. julija 1912, ki se tiče dolžnosti za vzdrževanje ograj, so dolžni vzdrževati ograje tisti, ki so po dosedaj v občini običajni navadil dejanski oskrbovali te ograje ali katerim se vsaj da dokazati prejšnje vzdrževanje ograje, četudi bi bila sedaj ograja iz ktere gasibodi vzroka opuščena. — Obstoječe zasebnopravne obveznosti za vzdrževanje takih ograj ostanejo neizpremenjene. Vaše ograde so bile vsled naprave novih mej povečane in je sedaj vprašanje, če ste dolžni ograjo prenesti. Vrhutega ste pa Vi ograjo vzdrževali le s pogojem, da se Vaša živina sme pasti po tujem pašniku, kar Vam je pa sedaj prepovedano. Vi ste tedaj imeli zasebnopravno obveznost za vzdrževanje Vaših ograj s pogojem, da smete pasti, kateri pogoj je pa sedaj odpadel in

zato po našem mnenju niste zavezani po določilih imenovanega zakona ograjo še nadalje vzdrževati. Cel prvi in merodajni paragraf tega zakona je nejasen, zato je nam težko kaj določenega odgovoriti. Sicer pa oklic pred cerkvijo ni merodajen, kajti glasom § 2. imenovanega zakona Vas mora župan kot zavezanca pozvati, da popravo ograje v primernem roku zvršite. Dokler Vas tedaj župan ne pozove ograjo narediti, toliko časa se Vam ni treba nič brigati. Glede v § 1. ustanovljene dolžnosti in glede porazdelitve stroškov po § 2. razsodi na podlagi izvršenih poizvedeb v prvi stopnji občinski odbor. O pritožbah, ki se vložijo zoper odborove sklepe, odloči deželni odbor. Če menite, da niste zavezani ograje vzdrževati, zahtevajte najprej od župana zapoved ograje narediti, in potem se pa pritožite na deželni odbor v teku 14 dni.

Kmetijske novice.

Društvo absolventov kranjskih kmetijskih šol naznanja, da se vrši prihodnja peta odborova seja na Grmu, dne 5. aprila 1914. v prostorih deželne kmetijske šole. Člane društva se prosí tem potom, da blagovolijo sporočiti svoje morebitne predloge tajniku.

Družbene vesti.

Sadno drevje za leto 1914 smo večina že razposlali. Načelniki podružnic naj drevesa takoj razdelé, ker se člani vedno pritožujejo, da osušeno drevje dobivajo. Člane iz ljubljanske okolice opozarjamo, naj **takoj** pošljejo po drevesa v Ljubljano, ker se oddaja dreves 5. aprila zaključí.

Oskrbništvo drevesnice.

* P. n. gg. družbene ude nujno prosimo, da vse gospodarske potrebščine pravočasno naročajo ter se pri naročilih ozirajo na objave v „Kmetovalcu“. Družba oddaja le tiste predmete, ki jih objavlja, zato prosimo, naj naročniki ne povprašujejo po predmetih, ki jih ni v zalogi. Vsak naročnik naj natančno naznani svoj dom, pošto, oziroma železniško postajo.

* Semenski oves, izborno češko blago, iz visoke, mrzle lege, oddaja družba po 24 K 100 kg z vrečami vred.

* Semenske zmesi detelj in trav, izbrane čiste in preskušene kakovosti, ima c. kr. kmetijska družba v zalogi in jih s pomočjo državne podpore oddaja kmetovalcem po znižani ceni. — Opozarjamo na spis „Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi“, ki ga na zahtevanje vsakomur zastonj pošljemo. Vsakdo, ki travna in deteljna semena naroči, naj sporoči, koliko posameznih semen kupi, ali pa naj naroči že narejeno zmes po nižje razvidni ceni.

* Deteljno seme, zajamčeno predenice čisto in potrjeno od kmetijsko-kemijskega preskušališča v Ljubljani, oddajo družba svojim udom z zavojem vred, in sicer seme domače, štajerske ali črne detelje po 2 K, in seme lucerne ali nemške detelje po 1 K 60 h kilogram.

* Semena detelj in trav ima družba naslednje vrste v zalogi:

domača detelja (<i>trifolium pratense</i>)	K 2—
lucerna (<i>medicago sativa</i>)	„ 1·60
švedska detelja (<i>trifolium hybridum</i>)	„ 1·90
hmeljna lucerna (<i>medicago lupulina</i>)	„ 0·80
bela detelja (<i>trifolium repens</i>)	„ 3·80

francoska pahovka (avena elatior)	K 1—
angleška ljuljka (lolium pannenae)	" 0:50
laška ljuljka (lolium italicum)	" 0:50
pasja trava (daktylis glomerata)	" 1:30
senožetna latovka (poa pratensis)	" 1:40
navadna latovka (poa trivalis)	" 2:40
medena trava (hoclus lanatus)	" 1:20
svetlikasta trstika (phalaris arundinacea)	" 4—
trstikasta bilnica (festuca arundinacea)	" 1:80
rdeča bilnica (festuca rubra)	" 1:40
lisičji rep (alopecurus pratensis)	" 2:40
travnika bilnica (festuca pratensis)	" 1:30
mačji rep (phleum pratense)	" 0:80
pasji rep (cynosurus cristatus)	" 1:80
šopolja (agrostis stolonifera)	" 3—
zlata pahovka (trisetum flavescens)	" 4:70
pokončna stoklasa (bromus erectus)	" 1—
zmes travnih semen za trajne senožeti	" 1:40

* **Severnonemško seme krmne pese** dobivajo udje pri družbi po 76 h kilogram z zavojem vred, in sicer rdečo in rumeno mamutovko in rumeno ekenderfovko.

* **Glede oddaje semen** naznanjamo, da veljajo gori označene cene z zavojem vred in s stroški za vozni list le pri naročilih nad 5 kg. Pri naročilih do 5 kg se posebej zaračunata zavoj in vozni list.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbe za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni.

Modra galica. Prihodnjo pošiljatev dobi družba nekako sredi aprila. Cena je K 60.— za 100 kg v Ljubljani proti takojšnjemu plačilu.

Zmleto galično žveplo. Družba bo letos imela samo dvojno rafinirano ventilirano 70/80° žveplo s petimi odstotki fino zmlete modre galice. Cena je K 21.— za 100 kg v Ljubljani, dobiva se v dobrih jutastih vrečah po 50 kg. Vipavske podružnice naj naročila takoj prijavijo. V platnenih vrečah ni galično žveplo nič boljše, pač pa dokaj dražje.

* **P. n. gg. prejemnike modre galice** opozarjamo, da je galico, kakor sploh vse gospodarske potrebščine, ki jih oddaja naša družba, **takoj plačati**, kajti družba sama mora galico tudi takoj plačati. Družba navadno založi v galico nad 96.000 K in bo mogla svoje obveznosti le tedaj izpolniti, če takoj dobi denar za oddano galico. Mi svojo nalogo v polni meri izpolnimo, če svojim udom priskrbimo najboljšo belgijsko galico po tako nizki ceni; škoda pa ne moremo in ne smemo trpeti. Priznavamo, da marsikdo galice ne more takoj plačati; a ta naj se obrne na kako posojilnico, ki so v prvi vrsti za take slučaje tukaj. Ker družba vsled pomanjkanja denarnih sredstev letos ne more toliko za galico založiti kakor navadno, si je zagotovila le omejeno množino galice, ki jo mora ob prejemu takoj plačati in je zato navezana na izkupičke ob oddajanju.

* **Umetna gnojila** ima e. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasevo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žlindre v Ljubljani je K 7.— 19% K 7.25 100 kg.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisljine po K 7.— 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih na cele vagone se pošlje superfosfat franko na vsako žel. postajo, vrhutega more družba dati 25 K popusta.

Kalijevo sol po K 12:60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množino po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasevovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 42 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—15 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 34—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Raba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spise: „Gnojenje vinogradov“ v peti in šesti številki in „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna dušičnata gnojila“ v šesti številki letošnjega „Kmetovalca“.

Čilski soliter po K 30— 100 kg iz Ljubljane.

Mešano umetno gnojilo (vinogradniško gnojilo), ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 17 K 50 h 100 kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki predlanskega „Kmetovalca“.)

Vrtno gnojilo (mešano umetno gnojilo za zelenjad, cvetice in rastline v cvetličnikih), ki ima 7% v vodi raztopne fosforove kisline, 6²/₃ % čistega kalija (ne žveplenokislega!) in 6¹/₃ % dušika (5% amonijevega dušika in 1¹/₃ % dušika solitrne kisline) oddaja družba v množinah 5 do 10 kg po 50 h, od 10 kg naprej po 40 h kg z vrečo vred.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Tropine podzemeljskega oreha. Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 20 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmiljenje z močnimi krmili; dobivajo se v vrečah po 75 kg. Vsled ugodnega sklepa more družba dati večje množine teh tropin sedaj celo po ugodnejših pogojih, kakor oljarne same.

Lanene tropine, ki so zelo priljubljene, ima družba vedno v zalogi. Stanejo K 20.— 100 kg v Ljubljani, v vrečah po 50 kg. Družba te tropine posebno priporoča za pokladanje mlečnim kravam in teletom. V njih je 42 % beljakovin in tolščobe.

Sezamove tropine. Družba je ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sezamovih tropin in jih oddaja po znižani ceni K 20.— 100 kg iz Ljubljane. Te tropine družba jako priporoča. Vsebujejo jamčeno 50 odstotkov beljakovin in maščobe in se

dobivajo v vrečah po 75 kg. — Priporočati je umnim gospodarjem, da si čimprej prikrbe zadostno množino teh tropin, ker utegnejo oljarnje pozneje ceno vsled večje porabe znatno povišati.

Sladkornata močna krmila kot izborna okrepjujoča primes k drugim krmilom ima c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg, in sicer mešanice za pitanje govedi, prasičev ter za molzne krave po 19 K 100 kg z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Opozorjamo na spis „Sladkornata močna krmila“ v 2. št. lanskega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

Ribja moka. Odslej bo imela c. kr. kmetijska družba v zalogi ribjo moko, ki je izborno močno krmilo za prasiče. Družba jamči za njeno sestavo in zlasti za okoliščino, da zanesljivo nima v sebi preveč tolščobe. Opozorjamo prasičerejce na spis „Močno krmilo »ribja moka« kot pospeševalno sredstvo za rast in pitanje prasičev“, ki je izšel v devetnajsti številki lanskega „Kmetovalca“ in ki ga kot „Gospodarsko navodilo“ prasičerejcem in tudi perutninarjem na zahtevanje brezplačno pošljemo. Ribja moka vsebuje najmanj 50% beljakovin, 13% fosforovokislega apna in največ 3% tolščobe ter stane pri manjših množinah 35 vinarjev kg, v izvornih vrečah po 75 kg pa 34 vinarjev kg z vrečo vred. — Majhne platnene vrečice, ki vsebujejo po 5 kg, stanejo 2 kroni z vrečico in voznim listom vred, a brez poštnine.

* P. n. gg. ude c. kr. kmetijske družbe, ki se obračajo v raznih zadevah na našo družbo, nujno prosimo, naj po možnosti vsako reč napišejo na poseben list in vsak list podpišejo ter navedo bivališče in pošto, kajti vsak družben uradnik ima svoj posel in se delajo silne težkoče, zamude in tudi zmešnjave, če so na enem listu pisane razne prošnje, naročila na gospodarske potrebščine, naročila na drevje, gospodarska vprašanja itd.

* Naročnikom. V sedanjem času se nam z ozirom na spomladanska dela naročitve na kmetijske potrebščine tako silno množe, da nam jih nikakor ni mogoče takoj zvršiti. Vrhutega pa nam tvornice za gnojila vsled raznih zaprek ne morejo davno naročenih gnojil dosti hitro pošiljati. Nam samim je veliko do tega, da udom hitro postrežemo, zato prosimo naročnike, naj nekoliko potrpe, kar nam bo v kratkem mogoče vse naročitve po vrsti rešiti.

* Trtne škropilnice ima družba tudi letos v zalogi, in sicer dve vrsti: navadne škropilnice „Korona po K 22“ — in škropilnice novejšje sestave „Hero“ po K 34 — komad z zabojem vred. Slednje imajo tlačilno in brizgalno napravo, ki se izsnema, so močnejše in vsestransko priporočene. Družba si je letos nabavila tudi škropilnice sestava dunajske c. kr. kmetijske družbe „Avstrija“, ki so zelo močno izdelane in zbog svoje trpežnosti jako priljubljene. Komad stane 32 kron. Družba si je nabavila tudi nekaterih potrebščin k škropilnicam, ker jih morajo posestniki starih škropilnic večkrat nadomestiti. Nova škropilnica je draga, dočim se da majhna napaka često popraviti z nadomeščenjem kakega dela, kakor n. pr. male ventilne kroglice za Korono ali večje za Hero. Oboje stane po 18 h komad. Ventilni gumí stane 8 h. Gumíjeve plošče so po K 1. — Razpršilnike, ki se lahko rabijo za oba stroja, nadomešča družba po 75 h z iglo vred. Dvojni razpršilniki stanejo po K 2-60. Nova iznajdba je mrežna cevka, ki se lahko rabi pri vsaki razpršilni cevki, ne da bi bilo treba pri razpršilni cevki ali na razpršilniku kaj izpremeniti. Z mrežno cevko opremljena razpršilna cev lahko mnogo ur

netoteno deluje, ker se zamašenje dolgo zabranjuje. Komad stane 2 kroni. Kolenca so po 1 K.

* Trtnih škropilnic za polovično ceno odda družba nekaj komadov revnim vinogradnikom, in sicer le na priporočilo podružnic ali županstev. Tudi podružnice, zadrage in občine, ki škropilnice brezplačno posojajo revnim vinogradnikom, jih morejo nekaj dobiti po znižani ceni. Brezplačno se škropilnice ne bodo oddajale, ker ni zadostnih sredstev in ker se je družba pričala, da večina prosilcev z brezplačnimi stroji ni ravnala tako skrbno, kakor je družba to zahtevala. Prošnje sprejema glavni odbor c. kr. kmetijske družbe do 1. majnika 1914. Ker se bodo škropilnice le do tedaj razpošljale, se na poznejše prošnje ne bo mogoče ozirati.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 23. februarja 1914.

(Konec.)

Za nove ude so priglasi in so bili sprejeti gg.:

Hrastovec Jakob, posestnik v Špitaliču; Plut Josip, posestnik v Prelogah; Stariha Ana, posestnica v Selih pri Sv. Duhu; Remec Mihael, posestnik v Spod. Brniku; Jenko Marija, posestnica v Zgor. Brniku; Šipic Mihael, pos. v Češnjevku; Stanovnik Pavel, pos. v Tacnju; Vončina Ivan, pos. v Gor. Kanomlju; Peternel Valentin, posestnik v Spod. Idriji; Koščak Ivan, posestnik v Zagradu; Jenič Josip, pos. v Klenoviku; Smrekar Frančišek, posestnik v Bučki; Stržaj Martin, posestnik v Slivici; Šušteršič Frančišek, posestnik na Rakeku; Bešter Valentin, posestnik v Nemiljah; Bešter Matej, pos. v Jamniku; Bešter Andrej, posestnik v Podbelici; Markelj Urban, pos. v Kališčah; Tavčar Matej, kaplan v Selcih; Tavčar Martin, posestnik pri Sv. Lenartu; Tomažin Peter, posestnik na Hribu; Eržen Tomaž, pos. v Ostrem Vrhu; Šolar Ivan, pos. v Češnjici; Lešnjak Marijana, posestnica v Planini; Lavrič Frančišek, pos. v Mali Štangi; Vozelj Egidij, posestnik v Vel. Štangi; Raktelj Rudolf, župnik v Bizelskem; Mišvelj Mihael, posestnik v Novem Vodmatu; Žužek Frančišek, župnik na Kopanju; Modic Anton, posestnik v Vrbljanah; Oblak Martin, pos. v Vrbljanah; Lipavec Frančišek, posestnik v Jezeru; Snoj Anton, pos. v Lipah; Mavec Frančišek, posestnik v Strahomeru; Uršič Jakob, posestnik v Jezeru; Kraljič Ivan, posestnik v Jezeru; Blatnik Ivan, posestnik v Žvirčah; Šporar Ivan, posestnik v Hribu; Jevševar Martin, posestnik v Kozjeku; Leskovec Ivan, posestnik v Spod. Jezeru; Lah Matevž, posestnik v Kranjčah; Rot Ivan, posestnik v Kremenici; Pelečin Tomaž, posestnik v Novi Vasi; Božič Marija, posestnica v Ilirski Bistrici; Mavhlar Ivan, posestnik pri Sv. Martinu; Kovačič Martin, pos. v Dol. Pohancih; Čopar Ivan, posestnik v Veliki Kostrevnici; Groznik Matija, posestnik v Dvoru; Kovič Jernej, beneficijant v Šmartnem; Marn Janez, posestnik v Št. Jurju; Možina Franja, posestnica na Bregu; Stare Josip, posestnik in c. kr. davčni pristov v Šmartnem; Škarja Mihael, posestnik v Gorenjem Logu; Cerar Frančišek, posestnik v Dobljčah; Jurca Alojzija, posestnica v Bukovju; Požar Ivan, posestnik v Belskem; Požar Matevž, posestnik v Belskem; Šantel Anton, posestnik v Belskem; Repanšek Gregor, posestnik na Homcu; Kat. sloven. izobraževalno društvo v Šmarci; Bukovnik Andrej, posestnik v Tupališčah; Gros Matevž, posestnik v Mačah, Zadnikar Jakob, posestnik v Novi vasi; Lombar Josip, posestnik v Spod. Beli; Cuderman Peter, posestnik v Bašlju; Ravnik Andrej, posestnik v Boh. Beli; Papler Alojzij, pos. v Boh. Beli; Kunčič Matevž, pos. v Boh. Beli; Juvančič Peter, posestnik v Podrečah; Bregar Josip, posestnik v Završah; Bajda Janez, posestnik v

Dobovcu; Bajda Mihael, posestnik v Dobovcu; Dolanec Jakob, posestnik v Ključevici; Dolinšek Anton, pos. v Završah; Dolinšek Frančišek, posestnik v Završah; Fabjan Janez, pos. v Dobovcu; Jamšek Frančišek, posestnik v Dobovcu; Jamšek Mihael, posestnik v Ključevici; Kovač Vincenc, posestnik v Dobovcu; Kovač Josip, posestnik v Ključevici; Ključevšek Leopold, posestnik v Dobovcu; Ljudska šola v Dobovcu; Medvešek Elija, posestnik v Završah; Novak Josip, posestnik v Dobovcu; Rozman Frančišek, posestnik v Dobovcu; Smodiš Janez, posestnik v Dobovcu; Strgaršek Josip, posestnik v Dobovcu; Trotovšek Frančišek, posestnik v Dobovcu; Ferle Josip, pos. v Svibnem; Mencinger Lorenc, pos. v Stari Fuzini; Smukavec Ivan, pos. v Jereki; Zidar Ivan, posestnik v Češnjici; Urbanec Martin, pos. v Stari Fuzini; Hudovernik Valentin, posestnik v Spod. Lazah; Ambrožič Matevž, posestnik v Krnici; Severkar Matevž, posestnik v Trojani; Sitar Valentin, župnik v Trojani; Kralj Vinko, posestnik v Zideh; Kirn Anton, čevljar na Premu; Kovačič Josip, posestnik v Smrjah; Grahor Janez, kovač v Smrjah; Stegu Janez, posestnik na Premu; Vadnjal Ivo, nadučitelj na Premu; Valenčič Frančišek, pos. na Premu; Benkovič Jure; posestnik v Obrežu; Črnugelj Frančišek, posestnik v Rozalnicah; Guštin Josip, posestnik v Lokvici; Humljan Janez, posestnik v Boldrežu; Franc Alojzij, posestnik v Metliki; Molek Jure, pos. v Slamni vasi; Molek Jure; posestnik v Slamni Vasi; Matkovič Martin, posestnik v Vidošičih; Majzelj Frančišek, posestnik v Metliki; Pezdirec Marija, posestnica v Slamni vasi; Simonič Janez, posestnik v Boldrežu; Slanc Anton, posestnik v Radovičih; Repovž Anton, posestnik v Božakovem; Vovk Martin, posestnik v Radovici; Arko Ivan, posestnik v Sodražici; Košmrlj Frančišek, pos. v Žigmaricah; Žindra Anton, posestnik v Ravnem Dolu; Simčič Frančišek, posestnik v Belskem; Klemen Frančišek, posestnik v Studnem; Šantelj Tomaž, posestnik v Belskem; Veber Anton, posestnik v Strnici; Štokelj Josip, pos. v Planini; Kete Frančišek, posestnik v Uhanju; Bačar Janez, pos. v Uhanju; Petrič Filip pos. v Planini; Lavrenčič Frančišek, posestnik v Planini; Ferjančič Leopold, pos. v Planini; Hafner Kocjan, posestnik v Dorfarjih; Lovrač Frančišek, posestnik na Selu; Smrdel Ivan, posestnik v Hrenovicah; Mandelj Frančišek, posestnik pri Dev. Mar. v Polju; Žgajnar Anton, posestnik v Lipoglavu; Gogala Ivan, posestnik v Doslovičah; Čuk Ivan, posestnik v Predgrizah; Fegic Mirko, nadučitelj v Planini.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice na Selu pri Bledu dne 5. aprila 1914 ob treh popoldne pri načelniku podružnice.

S P O R E D :

1. Predložitev računov za leto 1912/13.
2. Volitev novega odbora.
3. Potrditev razdelitve podpore za umetna gnojila.
4. Posvetovanje glede prepisa podružničnega posloppja.
5. Slučajnosti.

Opomnja: K udeležbi se vabijo vsi udje. V slučaju nesklepčnosti občnega zbora se bo vršil eno uro pozneje drugi občni zbor z istim sporedom in bo veljaven ob vsakem številu udov.

Selo, 23. marca 1914.

Ivan Pangerc, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Horjulu, ki se bo vršil 5. aprila 1914 ob treh popoldne v mežnariji v Horjulu.

S P O R E D :

1. Račun za l. 1913.

2. Določitev zastopnika za občni zbor c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

3. Slučajnosti.

V Horjulu, 23. marca 1914.

Josip Pristov, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Matenji vasi dne 5. aprila 1914, popoldan ob eni pri Žnideršiču v Matenji vasi.

S P O R E D :

1. Volitev delegata na občni zbor glavne družbe.
2. Pregledovanje in potrjenje računov.
3. Raznoterosti.

Načelništvo:

Alojzij Durjava, t. č. načelnik.

V a b i l o

na redni občni zbor kmetijske podružnice v Strugah dne 5. aprila v šoli ob treh popoldne v Pricerkvi.

S P O R E D :

1. Poročilo načelništva.
2. Poročilo tajnika in blagajnika.
3. Volitev zastopnika na občni zbor glavne družbe.
4. Slučajnosti.

Načelništvo.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Planini pri Rakeku dne 13. aprila 1914 popoldne ob štirih pri Antonu Lavriču v Gornji Planini.

S P O R E D :

1. Pregled računov za l. 1913.
2. Volitev načelnika in odbora.
3. Volitev poslanca za občni zbor kmetijske družbe.

Opomnja. Če bi ob določenih uri ne bilo navzočih zadostno število udov, se bo pol ure pozneje zborovalo, če bo navzočih desetina podružničnih udov.

Kmetijska podružnica v Planini,

dne 15. marca 1914.

Jožef Blažon, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Mošnjah dne 5. aprila 1914 ob pol osmih zjutraj v Mošnjah št. 9.

S P O R E D :

1. Volitev predsednika.
2. Volitev odbora.
3. Slučajnosti.

Mošnje, 21. marca 1914.

Ivan Reš, namestnik načelnika.

== PERUTNINAR. ==

Uradno glasilo samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Vabilo k pristopu k samostojnemu perutninarskemu odseku c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Lansko leto se je ustanovil samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, ki si je postavil načelo, baviti se s pospeševanjem perutninarstva na Kranjskem. Naša dežela ni zadnja v reji perutnine, toda vseeno je še neizmerno veliko ledine, ki jo bo treba orati, obdelovati in zboljšati, preden bo naše perutninarstvo na oni stopnji napredka, kjer bi že danes moralo biti. Žal, da so naši gospodarji in gospodinje silno veliko zanemarili in pokvarili sami. Čuli so o tujih pasmah in videli so jih. Ugajale so jim in naše domače, dobro in našim podnebnim in gospodarskim razmeram privajeno blago so zavrgli. Tuje pleme jim je ugajalo zaradi lepe postave, morda zaradi lepega perja, velikosti itd., in nikomur ni prišlo na um vprašanje, bo li to novo pleme tudi ustrezalo našim razmeram ali ne. Doživeli so bridko razočaranje, vendar pa nepoznanih plemen niso opustili, niso jih zapodili iz dežele. Slabe uspehe so pripisovali bogsigavedi komu in skušali so dalje doseči z njimi uspeha. Toda uspeha ni bilo in ga ni bilo. Kako tudi? Redili so razne živali, ne vede, zakaj in čemu. Njih reja je bila reja tjavendan. Nikdo si ni postavil nikakega cilja. Zato so pa danes zlasti naša kokošja plemena vsa prekržana in pomešana s tujimi plemeni, ki so iz naših dobrih domačih živali, hvala Bogu, napravili tako spako, da ne vem, kako bi jo imenoval. Nič ni pravega, svežega, čistega. Pa tudi ni treba, da bi bila žival čista. Čemu? V prvi vrsti je njena koristnost. Če pa nam je koristnost kake živali prvo in glavno, moramo v svoji reji tudi stremiti za tem. Samostojni perutninarski odsek bo odslej sam poskušal, kaj bi bilo pri nas najbolje; z izdajanjem „Perutninarja“ pa bo nudil interesentom priliko, poučiti se v vseh smereh umnega perutninarstva. Obenem se bodo dajala perutninarjem v odsekovem glasilu razna navodila, ki se tičejo perutninarstva. Odsek bo skušal po svoji najboljši moči povzdigniti perutninarstvo tudi v gospodarskem oziru. Posredoval bo tudi nakup in prodajo jajec za valjenje kakor tudi nakup in prodajo plemenskih živali. Pri nakupu in oddaji materiala za zboljšanje reje bo odsekova skrb, da se bodo zlasti jajca in plemenske živali priskrbovale le od takih rejcev in vzgojalnih zavodov, ki je o njih odsek prepričan, da se pošteno pečajo z rejo in vzrejo takih prvovrstnih živali, ki so primerne našim zahtevam. Odsek pa bo skušal svojim udom koristiti tudi stem, da jim bo priskrboval jajca za valjenje in plemenske živali po znižanih cenah, in to le zato, da se povzdigne ta važna panoga našega kmetijstva — naše perutninarstvo. Vsak ud bo deležen vseh ugodnosti, ki jih bo mogel nuditi samostojni perutninarski odsek, vrhutega bo pa dobival list „Perutninar“ brezplačno na svoj dom. Čim več bo udov tem ugodnejše bo odsekovo delovanje, tem prej bo dosežen cilj, ki za njim stremimo. Zato pa, gospodarji in gospodinje, ki ste udje c. kr. kmetijske družbe, Vas pozivamo, da pristopite v velikem številu kot udje

samostojnemu perutninarskemu odseku c. kr. kmetijske družbe kranjske in obenem pridno nabirate novih udov! Udnina 1 krono na leto je tako majhna, da jo more pač vsakdo plačati in bodo koristni, ki jih bodo udje imeli od odseka, daleč presegle te stroške. Udnino je pošiljati na samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, Turjaški trg 3.

Še enkrat Vam kličemo: Pristopite kot udje v kar največ mogoče velikem številu, kajti moč vsake organizacije temelji v veliki množini udov. Čim več bo udov, tem uspešneje bo mogel delovati perutninarski odsek. Vsi za enega, eden za vse!

Samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske. J.

Razvoj piščeta v jajcu.

Splošno velja izrek „omne vivum ex ovo“, t. j., vsaka živa stvar ima svoj postanek v jajcu, takisto tudi perutnina. Razložek je le ta, da se pri nekterih živalih izgodi in razvije mlado bitje v materinem telesu, pri drugih pa zunaj maternega telesa. Slednje velja zlasti za razvoj mladičev v ptičjem jajcu. Vso našo perutnino tudi prištevamo med ptiče in dobro vemo, da se plod v jajcu ne razvija v materinem telesu, ampak zunaj njega. One živali torej, kjer opazujemo razvoj mladičev v materinem telesu, rodijo žive mladiče, ptiči n. pr. pa ležejo jajca, ki jih potem valijo. Da se pa more iz jajca izvaliti mladič, je treba, da je jajce oplojeno, to se pravi, da se mora moško seme popolnoma spojiti s kaljo, ki se nahaja v ženskem jajcu. Kurje jajce — kajti le o tem hočemo govoriti nadalje (o drugih jajcih velja skoraj vse to) — se oplodi v jajčni cevi, potem ko je dozorelo, se odtrgalo iz jajčišča in zdrsnilo v jajčno cev. To jajce pa obstoji prvotno le iz rumenjaka, ki je zavrt v tenko kožico. Pri kopčanju pride moško seme do jajčne cevi, tam predre rumenjakovo kožico in se spoji z žensko kaljo, ki je v rumenjaku. Moško seme, ki pride pri kopčanju v jajčno cev, obdrži dalj časa zmožnost oploditi žensko jajce. Opazovali so že, da je nesla kokoš oplojena jajca celo po nekaj tednov po kopčanju. Moško seme se mora seveda prej spojiti s kaljo, preden se naredi okoli rumenjaka beljak in je jajce obdano z lupino. Kadar je rumenjaka že obdan od beljaka in lupine, tedaj oplojenje ni več mogoče. Omenjeno naj bo, da se lupina napravi v spodnjem delu jajčne cevi, kjer posebne žleze izločujejo apno in se tisto nalaga vrhu beljaka.

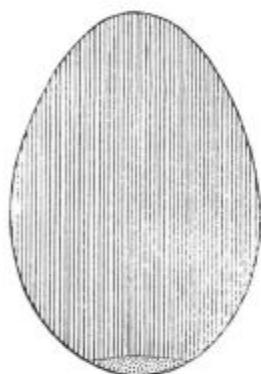
Ločiti moramo sedaj pomen besede jajce. Jajce v anatomskem oziru pomeni le rumenjaka. Rumenjaki so grozdasto nabrani v jajčišču, tu dozorevajo, se odtrgujejo in zdrsne v jajčno cev. Jajce v navadnem pomenu besede pa imenujemo oni stvor, ki ga kokoš znese, to je torej rumenjaka, beljaka in lupina. Zakaj pa kokoši nesejo jajca? Pač ne zato, da bi človeku koristila, marveč le iz skrbi za obstanek. To skrb jim je vcepila priroda sama. Skrb je torej le za razmnoževanje. Če je pa živalim le za razmnoževanje, zakaj pa potem ne

nesejo samo pravih jajec v anatomijem pomenu besede (rumenjakov), marveč jih obdajajo tudi z beljakom in z apneno lupino? Tudi na to vprašanje najdemo odgovor. Lupina je pač zato, da varuje beljak, in posredno tudi rumenjaki pred poškodbami in raznimi mogočimi kvarnimi vplivi. Beljak pa služi razvijajočemu se mladiču za hrano, dokler je še v lupini. Oplojeno jajce je pa sposobno za valjenje le do gotovega časa, navadno 14 dni, če je spravljeno v čistem, zračnem in hladnem (ne mrzlem) prostoru in se vsak dan tako preobrne, da pride ona polovica navzgor, ki je bila doslej spodaj. Dostikrat se pa jajca, ki so namenjena za valjenje že mnogo prej tako pokvarijo, da se plod v njih ne more razviti. Zlasti slabo vpliva na razvoj mladiča to, če je jajce umazano ali pa celo namazano s kako gosto oljasto tekočino ali s čim drugim, vsled česar se zamaše one luknjice v lupini, ki služijo za dihanje, in se plod zaduši. Za valjenje je torej rabiti le ne prestaro in čista ter oplojena jajca (iz neoplojenih jajec se seveda piščice ne izleže).

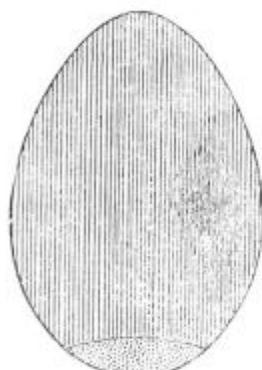
Dosedaj vemo, da mora biti jajce oplojeno in ne prestaro, da je rabno za valjenje. Da se more izvaliti, mu je potrebna gotova toplina, ki naj vpliva določeno dobo nanj brez prestanka. Najprimernejša toplina za valjenje je 38° do 40° po Celziju. To je namreč ona toplina, ki jo deli jajcem koklja, ki sedi na njih.

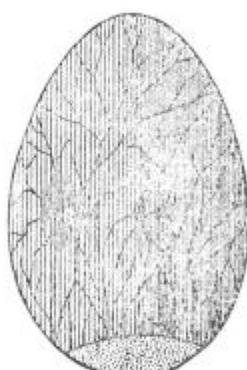
Podoba 13.

Podoba 14.

Podoba 15.

Podoba 16.

Podoba 17.

Če pa položimo jajca v kak topel prostor ali v toplo skrinjico tako, da znaša toplota, ki jih obdaja, tudi 38—40° po Celziju, tedaj pravimo, da jih hočemo umetno izvaliti (umetni valilniki). Zato ločimo naravno in umetno valjenje. Pri naravnem kakor tudi pri umetnem valjenju je pa le toplota tisti činitelj, ki povzroča, da se začne razvijati kal (v rumenjaku). Pri isti toplini se jajca ene vrste izvalijo približno ob istem času. Misliti pa ne smemo, da bi se dalo valjenje z višjo toplino znatno pospešiti ali pa z nižjo znatno zadržati. Če je toplina za eno stopnjo po Celziju previsoka in se izležejo piščanci več kakor 24 ur bolj zgodaj kakor je to v normalnih razmerah določeno, tedaj so izlegli piščanci pač slabiči. Istotako dobimo slabiče, če je valilna toplina več kakor eno stopnjo po Celziju nižja kakor normalna toplina in se piščanec izleže več kakor 24 ur pozneje kakor bi se moral v normalnih razmerah. Iz tega vidimo, da pretiravanje (previsoka ali prenizka toplina) slabo vpliva na razvoj mladega bitja in da je to oslABLJENO, kadar se izleže, ter od takih piščancev ne moremo pričakovati, da bi se pozneje razvili v dobre in krepke živali. V normalnih razmerah se izvalijo kurja jajca v 20 do 21 dneh, račja jajca v 26 do 28 dneh, gosja

jajca v 28 do 33 dneh, purja jajca pa v 28 do 30 dneh.

Natančno opisati vzrok in vpliv, da se in kako se pojavi življenje v jajcu ni mogoče po dosedanem stanju vede popolnoma natančno in pravilno odgovoriti, ker je to pač skrivnost narave. Z raznimi raziskavami je bistri človeški duh pač razkril že marsikak teman kotiček v delovanju narave, vendar je glavno vprašanje vedno še zavito v bajno meglo. Postanka življenja si vendar še ne moremo razložiti razen onih pojavov v razvoju mladiča, ki jih moremo opazovati s svojimi čuti. Danes se mnogo govori in piše o podedovanju roditeljskih lastnosti na mladiča. Menih Mendel nam je s svojimi poskusi o podedovanju pri rastlinah odprl popolnoma novo obzorje. Ustvarjeni so danes zakoni o podedovanju rastlin kakor tudi živali, vendar se nikjer z gotovostjo ne more reči, ktere lastnosti roditeljev bodo prevladale in se veljavno prenesle na mladiče.

Tudi to je še skrivnost prirode. Sklepati in ugibati bi se pač dalo o tem silno veliko, napisati bi se dale debele knjige, in vendar bi se tudi v tem oziru ne dalo točno odgovoriti na glavno vprašanje. V prvem početku so bitja dvospolna, to je tako razumeti, da se iz kali lahko razvije moško ali pa žensko bitje, katero pač prevlada. Kteri spol prevlada, je pa zopet prirodna skrivnost. Nekteri menijo tako, drugi tako. Gotovega se

v tem oziru ne more nič trditi. Mnogi n. pr. trdijo, da se izleže iz večjega, bolj podolga jajca petelinček, iz manjšega bolj okroglega jajca pa kokoška. Ta trditev je seveda popolnoma neutemeljena in se naprej ne more reči, iz ktereга jajca dobimo živali ženskega in iz ktereга živali moškega spola.

Vse dele jajca sedaj že poznamo, izvedeti pa hočemo, kako se mlado bitje v njem razvija. Za primer si vzamemo kurje jajce. O razvoju mladičev iz jajec drugih vrst velja podobno, le s tem razločkom, da opazamo različne točke razvoja toliko pozneje, kolikor pozneje se jajce dotične vrste popolnoma izgodi, da se torej mlado bitje izleže.

Če se je moško seme pravilno združilo s kaljo, ki je v rumenjaku, tedaj se začne plod razvijati v njem, če vpliva na jajce pravilna gorkota. Rumenjaki, ki se iz njega jemljejo snovi za ustvaritev telesa, je obdan, kakor že vemo, z neko kožico, ki jo imenujemo klična kožica, prava kal pa plava v neki prozorni tekočini. Kadar vpliva nanj že nekaj časa toplota, tedaj se ta kal, ki ji tudi zplodek pravimo, začne razvijati in dobi podolgasto obliko, kar lahko opazimo že po 12 do 24 urnem valjenju. Če imamo pripravljeno cev, kamor je

možno vtekniti jajce, ne po dolžini, ampak po širini (glej podobo 13.) in jo držimo proti luči, ter potem pogledamo v cev, lahko opazimo v jajcu, ki se je valilo vsaj 20 ur oni zaplodek, ki se je že precej povečal in se nekako zobličil v podobi majhnega fižola. Ob takem pregledovanju lahko tudi opazimo, katero jajce je oplojeno in katero ni oplojeno. Neoplojeno jajce (glej pod. 14.) je popolnoma čisto, v nekaterih jajcih pa zapazimo nekaj temnega (glej podobo 15.). Če v takim jajcu po 16 do 20 urnem valjenju ne opazimo kali v podobi majhnega fižola, tedaj vemo, da ni pravilno oplojeno. Neoplojena in nepravilno oplojena jajca lahko vzamemo izpod koklje, ker se iz njih itak nič ne izleže.

Vrnimo se zopet k razvoju mladega bitja v jajcu. Ko rase plod in se veča, rase obenem tudi ona kožica, ki obdaja rumenjaka. V njej se po dveh dnevih začno delati žilice, ki posredujejo dihanje razvijajočega se plodu. Ščasoma je opaziti vedno več žil, ki se naposled razrasejo v celo omrežje. (glej podobo 16.). Te krvne žile vodijo v srce razvijajočega se bitja. Tedaj začne srce delovati, pravo življenje se začne in tudi v zaplodku se začno tvoriti žile in čreva. Kmalu nato je opaziti nekakšne prozorne mehurčke, in sicer 3 po številu, ki iz njih nastane glava. Iz dveh se razvijejo oči, iz tretjega pa možgani. Od tretjega mehurčka navzdol se vidi neka temna proga, ki se iz nje razvije hrbtenica. Peti dan se pojavijo noge in peruti, opazi se tudi začetek pljuč in žile se pobarvajo rdeče. Če se jajce odpre, se vidi, da se plod pregiblje. Popkovina se nekako izrase iz klične kožice in vodi v spodnji del telesa, ki mu dovaja hrano. Sedmi dan postane hrbtenica hrustančasta in se opaza tudi že začetek reber, osmi dan pa začetek prsnega koša. Ker se nežne žilice kaj lahko pretrgajo ali pa zamotajo in tako povzročijo smrt zaplodka, je silno važno, da pazimo na jajca, zlasti v dobi od osmega do enajstega dneva, da se ne pretresejo, ker lahko vsak najmanjši stresljaj škodi. V desetem in enajstem dnevu je zaplodek že približno 4 cm dolg, vrat se podaljša in glava, ki jo navadno vtakne med noge in jo pokrije s peruti, je videti manjša. Z dvanajstim dnevom je telo gotovo in se ne razvijejo nanovo nobeni telesni deli, ampak se le spolnujejo in večajo. Tudi perje (puh), luske, kremplji in nogi se razločno vidijo in tudi kljun postane trši. Če odpremo jajce štirinajsti ali petnajsti dan, tedaj že odpira mladič kljunček, da bi vjel zraka, a kmalu pogine. Od 16.—18. dneva se rumenjaka vedno bolj manjša in je svetlejši ter ga je opaziti le še v bližini popka (glej podobo 17.) in beljak vedno bolj in bolj izginja, ker ga je mladič že močno porabil za svojo hrano. Devetnajsti in dvajseti ali tudi edenindvajseti dan izgine ostanek rumenjaka po popkovini v trebušno votlino in pišče je gotovo.

Beljak je popolnoma izginil, pišče pa se je tako razraslo, da izpolnjuje skoraj vso lupino. Poleg tega se ob piščančevi glavi nahaja v lupini tudi majhen zračni prostor.

Piščanec se večkrat v lupini oglasi s čivkanjem, potem pa začne delati, da se oprosti iz svoje ječe. S kljunčkom, ki ima na koncu neko trdo zrnce, tolče toliko časa po lupini, da jo prebije. Skozi odprtino vdere v lupino zrak, ki ubogega jetnika nekoliko poživi in mu da novih moči za osvobodilno delo. Pokrepčani mladič zopet kljuje dalje, in kadar je precej lupine na ta način naluknjane, tedaj krepko raztegne svoje ude, resk — in pišče se izmota iz svoje ječe. Pišče je tedaj seveda še mokro in ga je treba pustiti

pod kokljo, da se posuši, nekateri jih devljejo v valilnik, nekateri pa imajo za to pripravne posebne peharčke, kjer so piščancem nastlali s finim mehkim perjem. Nato jih pokrijejo s perjem in postavijo na kak primerno topli prostor, navadno na zapeček ob krušni peči. Važno je tudi to, da med valjenjem izhlapi precejšen del vlage, ki je v jajcu, zato zračni prostor tako narase, da zavzema četrtno do tretjino jajca, proti koncu valilne dobe se pa zopet vedno bolj manjša. (Ko kokoš jajce znese, ni v njem nič zračnega prostora, marveč se ta napravi šele pozneje.) Če je izhlapevanje premočno, začne beljak nekako zakrkovati, pišče se ne more pravilno hraniti z njim in zato ali vsled nedovoljne hrane pogine, ali pa je zelo slabotno. Če je pa izhlapevanje premajhno, postane mladičeva kri preslabotna, pišče se navadno pozneje izleže, pa tudi ni posebno krepko. Iz tega sklepamo, da oni zrak, ki jajce obdaja, ne sme biti niti presuh niti prevlažen.

Med valjenjem se tvori v jajcu vsled zaplodkovega dihanja ogljikov dvokis (ogljikova kislina), ki uhaja skoz odprtine v lupini in prihaja v notranjost jajca za dihanje neobhodno potrebni kisik. Če je lupina preveč umazana ali pa celo, kakor sem že v uvodu omenil, namazana s kako oljasto tekočino, tedaj se te zračne luknjice zamaše, ogljikov dvokis ne more iz jajca, kisik ne v jajce, in mladič se zaduši.

Za valjenje torej ni pglavitno, da vzamemo le dobro oplojenih jajec, da jim privoščimo potrebne toplote in snage, treba je tudi da oni zrak, ki jajca obdaja ni niti presuh, niti prevlažen, da more mladič dobivati in sprejemati potrebno hrano. Iz tega stališča moramo odobravati to, da koklja vsak dan za nekaj časa zapusti jajca, ko se gre nazobat. To pa ni samo odobravanja vredno, ampak celo jako potrebno, posebno tamkaj, kjer koklje valijo pod pečjo ali v bližini peči. Ko koklja zapusti gnezdo, naše gospodinje nekoliko poškropijo jajca, nevede zakaj. Če pa pomislimo, da je zrak okoli peči največkrat presuh, si bomo vedeli odgovoriti, čemu je škropljenje jajec z mlačno vodo. Zato pač, da se zrak, ki obdaja jajca, privzame dovolj vlage, da torej vsled tega vlaga v jajcu preveč ne izhlapeva, da ne skrckneva beljak ter da more dobivati mladič na ta način potrebne, nezakrnjene beljakovinske hrane.

Marsikdo se jezi zaradi slabih uspehov valjenja, če bi pa premišljal, kaj vse je za valjenje potrebno in kaj škodljivo, in bi se po tem ravnal, bi gotovo ne žel neuspehov. Žal, da prepogostokrat dogaja, da se iz jajec niso izlegli mladiči. Zakaj to? Morda jajca niti oplojena niso bila, in če so bila oplojena, je pa morda bila za valjenje potrebna toplina veliko prenizka ali previsoka. Dostikrat je zopet v jajcu opaziti, da se je plod pač začel razvijati, a razvil se ni. Vzrok temu more biti kak hud stresljaj v dobi od 7. do 11. dneva vsled česar so se krvne žilice potrgale ali zamotale in je plod poginil, ali so morda bila jajca blatna ali celo s čim namazana, zračne luknjice so se zamašile, ogljikov dvokis ni mogel iz jajca, kisik ne v jajce, in plod se je zadušil. Ravnotako kvarno vpliva na razvoj mladiča v jajcu presuh, ali prevlažen zrak, vsled česar je prehranjevanje mladičevega zelo pomankljivo ali pa celo nezadostno, da takorekoč vsled lakote pogine ali pa tako oslabi, da izvaljen pogine, oziroma vse življenje ostane slaboten.

Obkratkem povedano, je o valjenju treba vedeti zlasti naslednje. Za valjenje se jemlje le dobro oplojena, ne prestara jajca, nanja mora vplivati toplina 38° do 40° po Celziju (telesna toplina koklje ali pa umetna toplina v valilniku), jajca morajo biti čista in

ne namazana, varovati jih moramo pred hujšimi pretreslji, zlasti med sedmim in enajstim dnevom, in skrbeti moramo, da jajca obdajajoči zrak ni niti presuh, niti prevlažen. J.

Ali se sme jajca, ki so bila kupljena drugje, takoj nasaditi.

Če se človek dolgo časa vozi s poštanim vozom ali z železnico se slednjič prav gotovo počuti precej utrujenega. V takem stanju nikakor ni prav posebno razpoložen za kaka važnejša dela ne glede na njegovo voljo. Jajce kaže tudi podobne lastnosti. Če smo jajca za valjenje od kje naročili, se takorekoč na poti tudi več ali manj močno utradijo in so potrebna počitka preden jih položimo pod kokljo. Razni poskusi so dokazali, da so bili uspehi valjenja nepovoljni pri onih jajcih, ki se od pota niso odpočila, medtem ko so se iz odpočitih jajec izvalile močne živalice pravočasno. Zato je potrebno, da se položi od drugje po pošti ali po železnici došla jajca vsaj 24 ur v kak primeren, svetel, zračen in nepretopen prostor in se jih tačas pusti popolnoma v miru. Po preteku 24 ur se jih da lahko valiti. J.

Oddajanje petelinov.

Na petelinjo rejo se pri nas premalo pazi. Dokaz temu, da imamo po naših krajih vse mogoče peteline in veliko takih živali, ki ne sodijo ne po svoji krvi ne po svojih telesnih oblikah in drugih lastnostih na naša kmetiška dvorišča. Ta pomankljiva petelinja reja je tudi eden tistih vzrokov, da ne pridemo z našo rejo nikamor naprej.

Peteline je treba ravno tako skrbno odbirati, kakor druge plemenjake pri naših domačih živalih. Po petelinih bi se naša reja lahko najprej zboljšala. Petelini prenašajo svoje lastnosti na ves zarod, na vso rejo in zato se njih vpliv vse hitreje pozna kakor pa vpliv kokoši.

Predvsem moramo pri petelinih nato gledati, da se odreja od najboljših domačih kokoši in da se puste za peteline živali, ki so dobro razvitih telesnih oblik, krepkega života itd. Saj se te lastnosti razodevajo že pri mladih živalih. Najlepše petelinčke od najboljših kokoši je treba doma obdržati. Če bomo tako skrbno odbirali peteline, potem morajo v kratkem izginiti te raznolike in slabo životne živali, ki se danes nahajajo po naših kmetijah.

Če nimamo sami dobre reje za spodrejo petelina, naj se petelini dobe od drugod, iz sosednih vasi od znancev ali pa iz zanesljivih perutninarskih postaj in zavodov. Pa ne kakega čisto tujega plemena, ki se ne prilaga domačim živalim, ampak domačega plemena ali pa podobnega in sorodnega plemena, ki je boljši kakor domače pleme in se z domačim plemenom dobro vjema. Mi ne smemo domače reje izpodrivati s kakim tujim plemenom, ampak imamo **domače pleme zboljševati!** Čisto nova tuja plemena se po dosedanjih mnogih izkušnjah ne sponašajo za dlje časa. Vajena na druge razmere se po naših krajih v kratkem izpremene in zgube tiste lastnosti, zaradi katerih smo jih vpeljali.

Na kmetijski šoli na Grmu se je napravila postaja za rejo štajerskih kokoši, znanih pod imenom „sulmtalke“. Te kokoši niso nič drugega kakor smoterno zboljšano domače pleme. Na jesen bo oddajala šola odbrane mlade peteline tega plemena, in sicer vsem članom perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe

po izdatno znižani ceni. Opozarjamo že danes na to, ker je tudi ta pot potrebna, da pridemo čimprej tudi pri nas do smotrene kokošereje. R.

Uradne vesti perutninarskega odseka.

Seja samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 14. marca 1914.

Seja je predsedoval ravnatelj grmske kmetijske šole Viljem Rohrman, deželni odbor je zastopal deželni odbornik g. Anton grof Barbo, in navzoči so bili: odbornika Kosler in Počivavnik ter odsekov tajnik adjunkt Jamnik.

Načelnik pozdravi zastopnika deželnega odbora grofa Barbota in ga prosi za ugodno rešitev prošnje za podporo ter potem preide na dnevni red. Omeni, da mu je javil ces. svetnik in ravnatelj c. kr. kmetijske družbe Gustav Pirc svoj odstop kot odsekov odbornik in podpredsednik, ker vslel drugega dela ne more v odseku več vršiti svojih dolžnosti. Izvolitev novega odbornika in podpredsednika se odloži do običnega zбора.

Odsekov tajnik poroča o perutninarski razstavi, ki se je vršila v septembru lanskega leta v Št. Jerneju na Dolenjskem. Dalje poroča o odsekovni prošnji na deželni odbor glede odkazila deželne podpore, ktera se je od deželnega odbora zavrnila s pripomnjo, da želi deželni odbor natančnejšega upgleda v odsekovo delovanje ter da bo deželni odbor mogel podporo dovoliti ko se mu predloži proračun za leto 1914.

Deželni odbornik grof Barbo povdarja, da je deželni odbor voljan primerne podpore dovoliti, toda pod pogojem, da se v letošnjem letu ne priredi nobene perutninarske razstave, ampak da skuša odsek zlasti letos osredotočiti svoje delovanje za povzdigo kokošereje v okviru lanske leto določenih pasem. Zato se sklene za povzdigo kokošereje oddajati odsekovim udom jajca za valjenje, in sicer plimetk in sulmtalskih kokoši za polovično ceno, jeseni pa plemenske peteline omenjenih pasem po znižani ceni. Jajca in peteline naj preskrbuje perutninarski zavod deželne kmetijske šole na Grmu iz svoje lastne reje, ali pa jih po potrebi nakupuje od odsekovih udov, oziroma tudi od drugih umnih perutninarjev.

Odobre se odsekovni računi za leto 1913 in proračun za l. 1914.

V odsekovem glasilu „Perutninarju“ je delati na to, da se pridobijo novi udje.

Sklene se, da se vrši prihodnja seja perutninarskega odseka dne 14. aprila popoldne ob 3. uri v zborovalni dvorani c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, Turjaški trg 3. J.

R a z g l a s

Samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske bo oddajal jajca za valjenje svojim udom po znižani ceni, in sicer jajca plimetk in jajca štajerskih kokoši.

V jeseni se bodo oddajali tudi petelini omenjenih pasem odsekovim udom po znižani ceni.

Naročila z natančnim naslovom je pošiljati samostojnemu perutninarskemu odseku c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, Turjaški trg 3.

Samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani. J.